

RAPORTUL nr. 3

Misiunea de Observare a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018

Perioada de monitorizare: 1 mai – 16 mai 2018

Publicat la 18 mai 2018

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul Raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX, cu condiția indicării sursei de informație.

Misiunea de Observare a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 este finanțată de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și cofinanțată de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova, pe componenta de monitorizare a discursului instigator la ură și discriminare.

Opiniile exprimate în rapoartele publice ale Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Cuprins

INTRODUCERE	4
METODOLOGIA DE OBSERVARE	4
REZUMAT	6
I. CADRUL LEGAL	9
II. ORGANELE ELECTORALE	14
III. CONCURENȚII ELECTORALI	28
IV. FINANȚAREA CAMPAНИЕI ELECTORALE.....	35
V. DISCURS CARE INSTIGĂ LA URĂ ȘI DISCRIMINARE	48
VI. INFORMARE ȘI EDUCAȚIE CIVICĂ.....	50
RECOMANDĂRI.....	53

INTRODUCERE

Raportul nr. 3 elaborat în rezultatul activității Misiunii de Observare (MO) Promo-LEX a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 cuprinde perioada de activitate a observatorilor pe termen lung (OTL) între 1 mai și 16 mai 2018. Raportarea financiară a concurenților a fost examinată pentru perioada 28 aprilie – 11 mai 2018.

Alegerile locale noi sunt organizate în vederea alegerii primarilor pentru următoarele șapte localități: mun. Chișinău, mun. Bălți, comuna Leușeni, r. Hîncești, comuna Volovița, r. Soroca, comuna Jora de Mijloc, r. Orhei, satul Nemțeni, r. Hîncești, comuna Pîrlița, r. Ungheni.

Raportul nr.3 este un raport intermediar, a cărui misiune generală constă în asigurarea îmbunătățirii de ansamblu a procesului electoral în curs de desfășurare. Obiectivele de referință ale raportului intermediar sunt: diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Raportul este elaborat de către echipa centrală a MO Promo-LEX, în baza constatărilor raportate de către OTL din cadrul Misiunii de Observare, cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură pentru funcția de primar, precum și societatea civilă.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele acestui raport sunt formulate recomandări preliminare pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali/participanți la referendum și alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

METODOLOGIA DE OBSERVARE

Misiunea de Observare (MO) Promo-LEX a Alegerilor locale noi din 20 mai 2018 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. Asociația Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova (RM), inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

Monitorizarea procesului electoral se efectuează pe durata perioadei electorale de către 8 observatori pe termen lung (OTL) în cele 7 circumscripții electorale constituite pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018. În ziua scrutinului, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în fiecare din cele 375 secții de votare (SV) deschise. Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare sunt instruiți în cadrul seminarelor organizate de către Misiunea Promo-LEX și semnează Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună credință și în mod non-partizan. Activitatea tuturor observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

Drept sursă de elaborare a rapoartelor publice ale MO servesc informațiile oficiale și cele publice, precum și rapoartele, inclusiv cele standardizate ale observatorilor, întocmite conform Metodologiei Promo-LEX, în baza vizitelor planificate în fiecare localitate din aria de responsabilitate, vizitelor la organele electorale, precum și a rapoartelor asupra evenimentelor întocmite în afara vizitelor planificate, în cazul în care observatorii constată evenimente cu tentă electorală. În cadrul vizitelor planificate observatorii analizează informația rezultată din discuții, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale.

¹ <https://promolex.md/4689-codul-de-conduita-al-observatorilor-electorali-promo-lex/>

MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe foto și video care pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept, în baza solicitărilor corespunzătoare și în nici un caz la dispoziția concurenților electorali. Misiunea Promo-LEX gestionează platforma web www.monitor.md în care orice cetățean poate semnala activități cu tentă electorală. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea.

MO Promo-LEX este desfășurată în cadrul Programului "Democrație, Transparență și Responsabilitate", finanțat de către Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Monitorizarea discursului instigator la ură și discriminare este desfășurată în cadrul Proiectului „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova”, finanțat de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în rapoartele publice ale Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

REZUMAT

În perioada 1 mai – 16 mai 2018, Misiunea de Observare (MO) Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018 a activat în componența a 8 observatori pe termen lung și a unui coordonator național. Raportul este elaborat în baza informațiilor publice și oficiale, precum și în baza analizei formularelor completate de observatorii Promo-LEX, și anume: a 393 formulare de vizită, a 256 formulare de eveniment și a 7 formulare de monitorizare a CECE II și I.

MO Promo-LEX a identificat următoarele aspecte cu privire la cadrul legal ce reglementează alegerile locale noi, care ar fi necesar să fie revizuite de legislator: *evitarea incertitudinilor privind votarea cetățenilor cu domiciliu și reședință valabile în ziua alegerilor locale; subiectul limitării de către CEC a dreptului alegătorilor de utilizare a certificatului pentru drept de vot; reglementarea strictă a condițiilor de vot pentru alegătorii care nu dispun de înregistrare de domiciliu/de reședință, îndeosebi în condițiile creșterii substanțiale, conform datelor din RSA, a numărului respectiv de alegători; asigurarea posibilității legale de verificare a listelor de subscripție, precum și precizarea efectelor legale ale depunerii incomplete sau neconforme a materialelor și documentelor pentru înregistrarea candidaților; reglementarea plenară a fenomenului de utilizare a resurselor administrative în campaniile electorale în interesul candidaților și de către aceștia; finanțarea concurenților electorali de către partidele care i-au delegat și transferul sumelor bănești cu depășirea plafonului stabilit pentru persoanele juridice.*

În vederea organizării alegerilor locale noi din 20 mai 2018, în perioada 1 – 16 mai 2018, CEC a adoptat 16 hotărâri, după cum urmează: confirmarea persoanelor responsabile de finanțe (trezorerii) din partea PUN, PAS, PNL și PPRM; modificarea componenței CECE Volovița (Soroca); acreditarea observatorilor naționali și internaționali; hotărâre privind rapoartele financiare ale concurenților electorali; examinarea contestațiilor. Misiunea atrage atenția CEC asupra unor posibile cazuri de încălcare a legislației de către companiile ce au desfășurat sondaje sociologice în perioada electorală.

MO Promo-LEX apreciază faptul că, potrivit vizitelor efectuate, *CECE activau conform graficului de lucru aprobat.* În același timp, observatorii au efectuat 393 vizite la BESV (inclusiv vizite repetate la organele închise), în rezultatul cărora s-a constatat că *în cazul a 84 de vizite (21,37%), sediile BESV erau închise în timpul orelor de lucru.*

În conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX *în baza celor 332 BESV verificate, constatăm că în cazul a cel puțin 77 BESV-uri (23,19%) au fost încălcate termenele legale de alegere a președintelui, vicepreședintelui și secretarului.* Din perspectiva statisticii de gen, dintr-un total de 335 BESV verificate (plus 3 BESV cu care s-a comunicat, chiar dacă oficiile erau închise), s-a constatat că *funcțiile de conducere sunt ocupate în proporție de 82% de femei și, respectiv, 18% - de bărbați.* De asemenea, în conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX, *s-a constatat că 52% din SV sunt dotate cu rampe de acces.*

Pentru perioada monitorizată, *MO Promo-LEX a identificat 3 contestații depuse la CEC (PUN – 2 și PAS – 1) și un răspuns oferit.* De asemenea, *atragem atenția asupra a 14 contestații/sesizări/demersuri depuse la 3 CECE (CECE nr. 1 Chișinău – 10; CECE nr. 2 Bălți – 3; CECE nr. 25/16 Jora de Mijloc – 1).* Au fost înregistrate 2 contestații din partea cetățenilor și 12 contestații – din partea următorilor concurenți: PSRM – 3; PPCNM – 2; PN – 2; PPȘ – 2; PUN – 2 și PDM – 1. În adresări au fost vizați 6 concurenți, după cum urmează: PPȘ – 4; PUN – 3; PSRM – 3; PPPDA – 2; Silvia Radu – 1; PVE – 1. *Din totalul de 14 adresări, 11 conțin solicitarea de anulare a înregistrării, dintre care: 5 contestații în ceea ce privește aspectele de raportare financiară (inclusiv, subvenționare din străinătate); 5 cazuri - pe motive de implicare a persoanelor/imaginii persoanelor care nu sunt cetățeni ai R.M.; 1 adresare - pe motiv ce poate fi calificat drept fals în documentele depuse la înregistrare.*

Suplimentar, au fost constatate unele deficiențe cu referire la calitatea și conținutul listelor electorale în cadrul a 54 BESV. Astfel, cea mai mare pondere a deficiențelor identificate în listele

electorale se referă la: *înregistrarea persoanelor străine la domiciliul alegătorilor (20 BESV), adrese incorecte (17) și existența persoanelor decedate (8), altele (9).*

În ceea ce privește activitatea concurenților electorali, specificăm că unei candidate – Reghina Apostolova, PPȘ, i-a fost anulată înregistrarea în calitate de candidat pentru funcția de primar general al mun. Chișinău. În acest sens, la 10 mai 2018 CECE Chișinău nr. 1 s-a adresat cu o cerere Judecătorei Chișinău privind anularea înregistrării concurentului electoral. Prin hotărârea Judecătorei Chișinău (sediul Centru) din 11 mai 2018, a fost admisă cererea CECE nr. 1, fiind dispusă anularea înregistrării concurentului electoral Reghina Apostolova în cursa electorală. Această hotărâre a fost menținută prin decizia Curții de Apel Chișinău din 14 mai 2018 și încheierea Curții Supreme de Justiție din 16 mai 2018.

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 210 activități de promovare electorală, majoritatea – 173 (82,38%) fiind organizate în mun. Chișinău. Din totalul activităților, cel puțin 68 (32%) au fost organizate de PSRM; 48 (23%) - de CI Silvia Radu, iar 33 (16%) – de PPȘ. Cele mai utilizate instrumente de promovare rămân a fi: întâlnirile cu potențialii alegători – caracteristice pentru 31% din activități și utilizarea corturilor - în 28% de cazuri. Continuă să fie raportate situații ce pot fi calificate drept *utilizare abuzivă a resurselor administrative*. Astfel, au fost raportate 15 cazuri, dintre care: 3 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor de învățământ în timpul orelor de muncă (2 - PSRM, 1 - CI Silvia Radu); 4 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 - PSRM, 1 - PUN, 1 - CI Silvia Radu); 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (4 - PSRM, 2 - PUN, 1 - PL, 1 - PPȘ).

Comparativ cu perioada precedentă de raportare, observatorii MO Promo-LEX au identificat mai multe cazuri – cel puțin 17 - *ce poate fi calificate drept oferire de cadouri în perioada electorală*, cu implicarea următorilor concurenți: PPȘ – 8 cazuri; Silvia Radu – 5 cazuri; PSRM – 2 cazuri; PDM – 1 caz și PPPDA – 1 caz.

Atragem atenția asupra implicării pe parcursul perioadei de monitorizare a Președintelui R.M. Igor Dodon în campania candidaților PSRM Ion Ceban (mun. Chișinău) și Alexandr Usatîi (mun. Bălți). În plus, implicarea Președintelui RM în activități de agitație în favoarea unui concurent poate fi interpretată drept utilizare a resurselor administrative în campania electorală. De asemenea, atestăm *cel puțin o situație ce poate fi calificată drept implicare a persoanei care nu este cetățean al R.M. în acțiunile de agitație electorală a candidatului PUN – Constantin Codreanu*.

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm, de asemenea, 3 cazuri de *utilizare a publicității electorale, fără respectarea cerințelor de identificare înaintate față de materialele publicitare poligrafice și 2 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate*.

În perioada 28 aprilie – 11 mai 2018, 13 concurenți electorali au declarat fonduri de campanie de 2 751 540,81 lei și au efectuat cheltuieli de 2 392 698, 65 lei, sold final - 358 842 lei. Pondere majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate și materiale promoționale, care constituie 95%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 2%, servicii de sondare a opiniei publice – 2%, pentru utilizarea transportului au fost raportate 1% și alte cheltuieli – 1%.

MO Promo-LEX constată în continuare cu îngrijorare un transfer de pe contul curent al partidelor, de această dată din partea PL, pe contul „Fond electoral” al PL în sumă de 970 000 lei și, în lipsa unor reglementări exacte privind limita donațiilor din partea partidelor politice în susținerea candidaților desemnați de aceștia, MO Promo-LEX îl califică drept o donație din partea unei persoane juridice, astfel semnalând încălcarea limitei donațiilor din partea persoanei juridice.

De asemenea, MO Promo-LEX constată o raportare deficitară pentru categoriile de cheltuieli vizibile: locațiunea sediilor de campanie, utilizarea mijloacelor de transport, utilizarea telecomunicațiilor și a muncii voluntarilor. Din cei 16 concurenți înregistrați doar C.I. Silvia Radu și PN au declarat cheltuieli pentru transport și doar PN a declarat un cuantum de 16 666, 66 lei pentru chiria sediului de campanie, iar PPȘ a raportat cheltuieli pentru telecomunicații.

Misiunea estimează că 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală monitorizată. Suma totală a cheltuielilor constatate ca fiind nedeclarate este de cel puțin 1 144 229 lei, majoritatea cheltuielilor neraportate fiind pentru publicitate stradală și materiale promoționale. MO Promo-LEX amintește că, în primele două săptămâni de campanie, candidatul de la PPȘ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei a efectuat cheltuieli estimate la cel puțin 114 100 lei, astfel depășind plafonul maxim stabilit pentru circumscripția respectivă – de 93 504,18 lei. Deși nu a mai avut dreptul legal de a cheltui bani, acesta a continuat să organizeze concerte și să ofere cadouri electorale pentru alegătorii circumscripției Jora de Mijloc în sumă de 80 500 lei pentru perioada 28 aprilie – 11 mai 2018.

MO Promo-LEX a continuat monitorizarea cazurilor de discurs instigator la ură și discriminare în mesajele concurenților, precum și a discursurilor sexiste și a altor forme de intoleranță manifestate public. Reieșind din informațiile colectate, *au fost constatate cel puțin 4 cazuri în care concurenții electorali au fost ținta unor astfel de mesaje și 2 cazuri în care concurenții au generat aceste discursuri.*

Vorbind despre concurenți care au fost afectați de diferite forme de intoleranță, avem în vedere 2 politicieni, ambii fiind candidați din partea PPPDA. Cele mai multe mesaje care instigă la ură și discriminare au fost constatate în adresa candidatului PPPDA la funcția de primar general al Chișinăului – Andrei Năstase (3 cazuri din 4), urmat de Arina Spătaru, candidata PPPDA la funcția de primar al mun. Bălți (1 caz).

De cealaltă parte, Ion Ceban a instigat la discriminare, sugerând că va limita drepturile unui grup de persoane, în special dreptul la exprimare și întrunire, din motivul orientării sexuale a acestora. Iar Pavel Verejan, candidatul PPȘ la funcția de primar al mun. Bălți, a utilizat stereotipurile legate de gen.

În contextul alegerilor locale noi din 20 mai 2018, *Asociația Promo-LEX a realizat Campania „IEȘI la VOT!” Scopul general al campaniei este mobilizarea apolitică a alegătorilor și promovarea votului informat. Sloganul Campaniei este „Tu Ești ȘEF/Ă”. Activitățile de bază au fost: campanii „din ușă-n ușă”, organizarea evenimentelor publice, elaborarea și distribuirea materialelor informative. În cadrul acestor activități circa 33000 de alegători au fost informați cu privire la scrutin și au fost încurajați să participe la vot.*

De asemenea, în perioada 7-16 mai, Asociația Promo-LEX, în parteneriat cu IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, a organizat 8 dezbateri electorale la Postul public Radio Moldova. În plus, în perioada de raportare, au fost organizate 2 dezbateri publice electorale în mun. Bălți și Chișinău.

MO Promo-LEX a generalizat informația din rapoartele de monitorizare ale CCA (autoritate publică) și CJI (societate civilă) privind modul de reflectare de către anumite posturi TV a campaniei electorale pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018.

Potrivit CCA, 5 posturi de televiziune - „Moldova-1”, „TV8”, „TVC 21”, „PRO TV CHIȘINĂU” și „RTR Moldova” au mediatizat echidistant campania electorală. De cealaltă parte, alte 5 posturi - „Accent TV”, „ITV”, „NTV Moldova”, „Exclusiv TV”, „Jurnal TV” sunt posturi care au favorizat anumiți candidați, ele fiind avertizate public. Subliniem că, contrar recomandărilor Promo-LEX, CCA nu a monitorizat gradul de respectare a legislației de către posturile care anunțat că nu vor reflecta campania electorală.

Rapoartele CJI denotă că 3 televiziuni - Moldova 1, Pro TV și TV 8 au avut un comportament echilibrat. Iar în cazul posturilor „Accent TV”, „NTV Moldova”, „Jurnal TV” și „RTR Moldova” se atestă, cu intensitate diferită, favorizarea/defavorizarea anumitor candidați. În mod aparte, rapoartele CJI denotă că radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală, au continuat să difuzeze în buletinele de știri multiple materiale cu caracter electoral direct și indirect.

I. CADRUL LEGAL

În contextul analizei cadrului legal ce asigură organizarea și desfășurarea alegerilor locale MO Promo-LEX:

- *solicită, în mod repetat, modificarea cadrului legal în vederea evitării incertitudinilor privind votarea cetățenilor cu domiciliu și reședință valabile în ziua alegerilor locale;*
- *este în dezacord cu limitarea nejustificată de către CEC a dreptului alegătorilor de utilizare a certificatului pentru drept de vot ;*
- *consideră că trebuie strict reglementate condițiile de vot pentru alegătorii care nu dispun de înregistrare de domiciliu / de reședință, îndeosebi în condițiile creșterii substanțiale, conform datelor din RSA, a numărului de alegători fără domiciliu/reședință;*
- *atenționează asupra necesității asigurării posibilității legale de verificare a listelor de subscripție, dar și precizarea efectelor legale ale depunerii incomplete sau neconforme a materialelor și documentelor pentru înregistrarea candidaților;*
- *insistă asupra reglementării plenare a fenomenului de utilizare a resurselor administrative în campaniile electorale de către candidați și în avantajul acestora;*
- *atrage atenția asupra finanțării concurenților electorali de către partidele care i-au delegat, prin transferul sumelor bănești cu depășirea plafonului stabilit pentru persoanele juridice.*

1. Aspecte problematice privind implementarea cadrului legal

1.1. Incertitudini privind votarea cetățenilor cu domiciliu și reședință valabile în ziua alegerilor locale

MO Promo-LEX subliniază, în mod repetat, o situație incertă și pasibilă de interpretări care se referă la restricțiile de exercitare a dreptului la vot în cazul alegătorilor care dețin concomitent domiciliu și reședință. Regretăm că, în contextul modificărilor operate la Codul electoral și republicarea acestuia, nu au fost clarificate incertitudinile existente pe marginea subiectului votării în baza domiciliului și a reședinței.

Facem referință la contrazicerile dintre prevederile cu caracter general statuate la art. 9 și art. 44 alin. (1) din Codul electoral și prevederile speciale de la art. 134 alin. (2) privind restricțiile speciale ale dreptului de vot în alegerile locale.

Astfel, pe de o parte, norma Codului stabilește că, în cazul în care alegătorul are și domiciliu, și reședință, în perioada valabilității reședinței, el votează în localitatea în care își are reședința, fiind înscris în lista electorală de la SV în a cărei rază teritorială își are reședința.

De cealaltă parte, însă, Codul prescrie în calitate de restricție specială a dreptului de vot în cazul alegerilor locale faptul că la alegerea consiliului local și a primarului nu participă alegătorii care nu domiciliază în unitatea administrativ-teritorială respectivă, fapt ce presupune că alegătorii cu reședință valabilă în UAT dată nu ar avea dreptul de vot.

În calitate de autoritate electorală, în vederea prezentării propriei poziții privind situațiile problematice, inclusiv a celei invocate în context, CEC obișnuiește ca înainte de ziua alegerilor să difuzeze circulare în care încearcă să clarifice situațiile problematice. Astfel, prin Circulara nr. CEC 8/2251 din data de 2 mai 2018, Comisia și-a reiterat poziția expusă și în contextul scrutinelor anterioare, potrivit căreia în cazul în care alegătorul are și domiciliu, și reședință, în perioada valabilității reședinței, el votează în localitatea în care își are reședința, *astfel oferind prioritate reședinței* la stabilirea locului de votare.

Subliniem că în argumentarea poziției sale Comisia face referință doar la prevederile art. 9 și 44, nefiind prezentată și norma specială, adică restricția ce reglementează cazul alegerilor locale de la art. 134 alin. (2) din Codul electoral.

În opinia MO Promo-LEX, *este necesară o reglementare legală clară a modului în care votează cetățenii cu domiciliu și reședință valabile în ziua alegerilor prin normele Codului electoral. Or,*

interpretările CEC nu sunt de natură univocă și reprezintă niște mecanisme ad-hoc de intervenție, lipsite de elementul de durabilitate și previzibilitate. Modificările sunt necesare nu doar pentru uniformizarea cadrului legal, ci și pentru evitarea interpretabilității normelor, precum și a adoptării unor decizii de soluționare temporară a problemei.

1.2. Limitarea dreptului alegătorilor de utilizare a certificatului pentru drept de vot

Articolul 33 lit. b) din Codul electoral stabilește că, în exercitarea atribuțiilor sale, BESV examinează cererile în legătură cu incorectitudinile din listele electorale, introduce modificările necesare în acestea și *eliberează certificate pentru drept de vot alegătorilor care nu se vor afla la domiciliu în ziua alegerilor*. Norma în cauză ar putea fi înțeleasă ca fiind una generală, aplicabilă tuturor cetățenilor care în ziua votării nu se vor afla la domiciliu.

În același timp, potrivit Circularei nr. CEC 8/2251 din data de 2 mai 2018, prevederile art.44 alin. (7) din Codul electoral care stabilesc posibilitatea votării în baza certificatului pentru drept de vot nu se aplică în cazul alegerilor locale. Suplimentar, MO Promo-LEX precizează că atât în cadrul alegerilor locale generale din 2011, cât și a celor din 2015, CEC a difuzat Circulare în care a stabilit că în baza certificatelor cu drept de vot pot vota doar membrii BESV. Alte cazuri nu se admiteau.

Amintim că art. 44 alin. (7) din Cod prevede că, în cazul în care alegătorul își schimbă domiciliul sau reședința în perioada dintre data întocmirii listelor electorale și data alegerilor, BESV corespunzător domiciliului precedent, la solicitarea alegătorului și în baza actului de identitate acceptat pentru participarea la votare, îi eliberează un certificat pentru drept de vot. În cazul alegerilor parlamentare în circumscripții uninominale, certificatul pentru drept de vot se eliberează dacă noul domiciliu este pe teritoriul aceleiași circumscripții uninominale.

Mai întâi de toate, MO Promo-LEX consideră necesară extinderea acestei norme și pentru scrutinele locale, inclusiv pentru cele noi. Întrucât ultimele se desfășoară, de asemenea, în mai multe circumscripții, prin urmare, eliberarea certificatului pentru drept de vot este obligatorie, pe de o parte, în vederea garantării dreptului la vot, și, pe de altă parte, este necesar de a limita eliberarea acestora doar în cazul în care noul domiciliu este pe teritoriul aceleiași circumscripții.

În al doilea rând, MO Promo-LEX atrage atenția CEC asupra prevederilor art. 58 alin. (2) lit. a) din Codul electoral, care stabilesc că alegătorii care au venit la secția de votare cu certificatul pentru drept de vot se înscriu în listele suplimentare. În cazul alegerilor parlamentare în circumscripții uninominale, **al alegerilor locale sau referendumurilor locale vor fi acceptate doar certificatele pentru drept de vot de pe teritoriul circumscripției respective**. Certificatul pentru drept de vot rămâne la biroul secției de votare și se anexează la lista suplimentară. Precizările privind aplicabilitatea normei pentru alegerile locale au fost introduse relativ recent. Considerăm că autoritatea electorală nu le poate neglija.

Norma citată vine să dezvolte ideea formulată supra și să reitereze faptul că eliberarea certificatelor pentru drept de vot în cadrul aceleiași circumscripții electorale este firească și necesară garantării dreptului la vot al **tuturor cetățenilor, inclusiv în cadrul alegerilor locale**.

De asemenea, ținem să menționăm că atât în redacția veche a Codului electoral, cât și în cea nouă, alin. (5) al art. 58, care prevede că președintele și membrii biroului electoral al secției de votare votează în secția unde își desfășoară activitatea, iar dacă este necesar, după înscrierea lor în lista suplimentară în baza certificatului pentru drept de vot, *are un rol de normă care să asigure membrilor biroului dreptul la vot, dat fiind faptul că aceștia sunt antrenați pe tot parcursul zilei în procesele electorale și nu ar avea posibilitatea să voteze dacă ar fi cu domiciliul în raza altei secții de votare*. Această normă nicidecum nu poate fi interpretată ca fiind una care ar atribui certificate pentru drept de vot exclusiv pentru subiecții menționați și care ar îngreuna dreptul utilizării acestui mecanism pentru alte categorii de alegători.

Prin urmare, nu este clar de ce s-ar permite, eventual, votarea în baza certificatelor pentru drept de vot membrilor BESV și nu s-ar permite același lucru alegătorilor, întrucât drepturile ambelor categorii sunt expres prevăzute în aceeași normă legală.

Analizând în ansamblu normele din Codul electoral care se referă la certificatul pentru drept de vot, MO Promo-LEX a constatat, de fapt, lipsa unei definiții clare a acestui mecanism de votare, a rolului lui în procesul electoral și a subiecților cărora îi este destinat. De asemenea, în opinia Misiunii, alegătorii sunt în drept să utilizeze certificatele pentru drept de vot pentru exprimarea opțiunii în cadrul alegerilor locale în raza unei anumite circumscripții electorale.

1.3. Votarea alegătorilor care nu dispun de înregistrare de domiciliu / de reședință

Potrivit art. 58 alin. (2) lit. c) din Codul electoral, alegătorii din raza SV care nu sunt înscrși în listele electorale se înscriu într-o listă suplimentară la prezentarea documentului ce atestă domicilierea lor în perimetrul SV în cauză. În aceeași listă suplimentară, în care se va indica numele și prenumele alegătorului, data și locul nașterii, ultimul loc de domiciliu în R.M., numărul de identificare de stat (IDNP), se înscriu și alegătorii care nu au înregistrare la domiciliu sau la reședință.

În dezvoltarea ideii, pct. 36 lit. c) din Regulamentul CEC privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale stabilește că alegătorii care nu au fost incluși în lista electorală de bază pe motiv că nu au înregistrare la domiciliu sau la reședință vor putea vota în SV corespunzătoare locului de înregistrare la ultimul domiciliu sau reședință. La rubrica „domiciliul / reședința și termenul ei de valabilitate” din formularul listei electorale suplimentare se va indica adresa de la ultimul domiciliu sau reședință.

În concluzie, prin Circulara nr. 8/4381 din 7 iunie 2015 CEC a elaborat mecanismul pentru alegerile locale și a stabilit că pentru a participa la alegerile locale alegătorii respectivi vor trebui să probeze prin acte confirmative ultima adresă de domiciliu/reședință.

Contrar celor expuse mai sus, prin Circulara 8/2251 din 2 mai 2018 CEC a stabilit că prevederile art. 58 alin. (2) lit. (c) din Codul electoral nu sunt aplicabile în cadrul alegerilor locale. Aceasta presupune că alegătorii fără domiciliu/reședință nu vor putea fi incluși în listele suplimentare, respectiv nu vor putea vota.

Considerăm că specificitatea exprimării votului pentru categoria dată de alegători trebuie strict reglementată, îndeosebi în condițiile creșterii substanțiale, conform datelor din RSA, a numărului de alegători fără domiciliu/reședință².

1.4. Incertitudini legale privind circumstanțele și mecanismul de asigurare a verificării listelor de subscripție

Subiectul circumstanțelor legale ce ar permite reverificarea listelor de subscripție, în contextul alegerilor locale noi din 20 mai 2018, a fost scos în prim-plan în cadrul examinării de către CEC a Contestației nr. CEC-9/ALN2018/3 din 27 aprilie 2018 a dlui Valeriu Munteanu, candidat PL la funcția de primar general al mun. Chișinău. Contestatarul a solicitat, *inter alia*, reverificarea în totalitate a listelor de subscripție prezentate de către candidata Silvia Radu. Prin Hotărârea CEC nr. 1586 autoritatea a respins contestația depusă ca fiind neîntemeiată.

MO Promo-LEX constată că subiectul discutat în cadrul ședinței CEC a fost unul foarte important, întrucât a scos la iveală și a identificat niște situații problematice relevante integrității, transparenței și corectitudinii proceselor electorale.

² Raport nr. 2 MO Promo-LEX a alegerilor locale noi din 20 mai 2018 (p. 17) https://promolex.md/wp-content/uploads/2018/05/RAPORT-nr.2_MO-Promo-LEX_ALN_20.05.2018-2.pdf

Misiunea atrage atenția asupra faptului că prin decizia sa Comisia a creat un cerc vicios din care, practic, nu există ieșire legală. CEC și-a declinat sarcina de verificare a listelor de subscripție, în calitate de acte de bază depuse de candidat pentru înregistrare, motivând că contestatarul nu a prezentat probe. *Or, obținerea de probe privind completarea cu încălcarea legislației de către un concurent electoral este practic imposibilă, în condițiile în care verificarea listelor electorale revine exclusiv organelor electorale, iar concurenții au acces direct doar la informația electorală ce-i vizează nemijlocit.*

Amintim că, potrivit art. 48 alin. (1) din Codul electoral, după primirea listelor de subscripție, organul electoral respectiv începe verificarea autenticității semnăturilor de pe liste, dreptul de vot al persoanelor înscrise în liste, adresa domiciliului acestora. Nici un alt participant la procesul electoral – concurenți electorali, observatori – nu se pot implica în procesul de verificare. Astfel, potrivit pct. 7 din Regulamentul cu privire la activitatea reprezentanților cu drept de vot consultativ ai concurenților electorali, reprezentantul concurentului este în drept doar să ia cunoștință de materialele și documentația organului electoral ce vizează concurentul pe care îl reprezintă, fiind lipsit de dreptul de a aduna probe despre un alt concurent.

Rămâne incertă și posibilitatea observatorilor de a monitoriza efectiv procesul de verificare a listelor de subscripție în condițiile în care nici Codul electoral și nici Regulamentul privind modul de întocmire, autentificare, prezentare și verificare a listelor de subscripție nu prevăd expres dreptul observatorului de a avea acces la listele de subscripție. Amintim, în context, că pct. 18 din Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora stabilește dreptul observatorilor de a avea acces la toate informațiile cu caracter electoral, la listele electorale, la procesele-verbale întocmite de organele electorale. *Este absolut necesară completarea drepturilor respective cu "dreptul de acces la listele de subscripție".*

În consecință, ajungem la situația în care exclusiv funcționarii electorali cunosc conținutul procesului de verificare a listelor de subscripție, în timp ce ceilalți actori electorali, inclusiv observatorii, pot lua cunoștință doar de rezultatele prezentate, fără a avea posibilitatea de a le verifica.

Suplimentar, reieșind din conținutul Opiniei separate semnate de un membru al CEC cu referință la Hotărârea CEC nr. 1586, deducem că nu a fost satisfăcută nici solicitarea din partea membrului respectiv al Comisiei de a lua cunoștință de conținutul listelor de subscripție³.

De asemenea, MO Promo-LEX menționează că, *chiar dacă reverificarea listelor de subscripție ar duce la micșorarea numărului de semnături valabile necesare pentru înregistrare sub limita legală (pentru mun. Chișinău, de exemplu, 10 000), Codul electoral la art. 75 alin. (5) nu prevede un astfel de motiv pentru anularea înregistrării concurentului electoral. În continuare, putem menționa că un concurent electoral odată fiind înregistrat în cursă, inclusiv pe baza actelor insuficiente, neconforme sau viciate nu poate fi solicitată anularea înregistrării acestuia pe motiv că astfel de prevederi lipsesc în codul electoral.*

1.5. Reglementarea insuficientă a utilizării resurselor administrative în campaniile electorale

În contextul general al problemei utilizării resurselor administrative în campania electorală, în mod special pornind de la tendințele evolutive în materie de cazuri înregistrate în campania pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018, MO Promo-LEX subliniază că *fenomenul utilizării resurselor administrative este unul insuficient reglementat de legislația națională*. De cele mai dese ori resursele administrative nu sunt utilizate direct de candidați, ci de către alți funcționari publici în interesul candidaților. Cu regret, cadrul normativ care stabilește raporturile legale în domeniul funcției publice, precum și legiferează activitatea administrațiilor publice centrale și locale, nu dezvoltă conținutul termenului dat.

³ Opinie separată. http://www.cec.md/files/files/opinie_separata_vgaftonhcec1586din4mai2018_4759774.pdf

În același timp, art. 52 alin. (7) din Codul electoral stabilește interdicția pentru candidați de a folosi mijloacele și bunurile publice (resursele administrative) în campaniile electorale, iar autoritățile/instituțiile publice și cele asimilate acestora nu pot transmite/acorda concurenților electorali bunuri publice sau alte favoruri decât pe bază de contract, în condiții de egalitate pentru toți concurenții electorali. Resursele administrative sunt asimilate mijloacelor și bunurilor publice, fără a dezvolta și defini conținutul acestora. În special, sintagma "mijloace publice" este una extrem de interpretabilă, iar asocierea resurselor administrative cu bunurile publice, dimpotrivă îngustează mult conținutul primelor.

Standardele internaționale, însă, definesc resursele administrative într-un mod mult mai vast și anume - *resursele de natură umană, financiară, materială, coercitivă și în natura*. Resursele *în natura* includ beneficii din programele sociale, ex. bunurile și resursele instituționale precum plata salariului sub formă de facilități, utilizarea spațiilor publice, inclusiv a automobilelor de serviciu și a altor resurse imateriale la care au acces atât funcționarii publici, cât și candidații în alegeri care dețin controlul asupra personalului din sectorul public, al finanțelor și al alocațiilor, precum și asupra instituțiilor mass-media de stat, al accesului la facilitățile publice.

O resursă administrativă mai poate fi și prezența fizică a unor persoane publice la evenimente culturale/ lansări de edificii/ reparații de drumuri/ deschideri de instituții pre-școlare, școlare, medicale/ evenimente culturale finanțate din bani publici sau semi-publici, care s-ar califica ca resurse *de prestigiu*, ce reies din statutul politic al persoanelor publice prezente. Abuzul / utilizarea abuzivă a unor astfel de resurse poate fi definită ca un "avantaj necuvenit obținut de anumiți funcționari publici afiliați partidelor politice de la guvernare, prin utilizarea pozițiilor lor oficiale, a bunurilor la care au acces (inclusiv) sau a conexiunilor cu instituțiile guvernamentale"⁴.

Abuzul de resurse administrative în Republica Moldova se sancționează doar în campaniile electorale, astfel Codul penal stipulează în art. 181² (2) că utilizarea de resurse administrative în campaniile electorale, dacă au fost cauzate daune în proporții mari, se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 6000 de u. c. sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita anumite activități pe un termen de la 2 la 5 ani.

În mod similar, și Codul contravențional sancționează utilizarea de resurse administrative în campaniile electorale. Prin urmare, utilizarea ilicită de resurse administrative (bunuri publice), inclusiv favorizarea sau consimțirea la utilizarea ilegală a resurselor administrative (bunurilor publice), în campaniile electorale, se sancționează cu amendă de la 90 la 240 de u. c. aplicată persoanei cu funcție de răspundere și cu privarea de dreptul de a deține anumite funcții sau de a desfășura anumite activități pe un termen de până la un an.

MO Promo-LEX consideră că legislația, inclusiv electorală, urmează a fi modificată în vederea unei abordări a termenului de resurse administrative în spiritul standardelor internaționale. Acesta constituie un prim pas sistemic în limitarea cazurilor ce pot fi calificate drept abuz de resurse administrative.

⁴ Liniile directorii comune ale Comisiei de la Veneția și ale OSCE / BIDD0 adoptate de Consiliul pentru alegerile democratice la cea de-a 54-a reuniune (la Veneția, 10 martie 2016) și de Comisia de la Veneția la cea de-a 106-a sesiune plenară (Veneția, 11-12 martie 2016) – "Prevenirea și combaterea abuzului de resurse administrative în timpul proceselor electorale", pag. 5.

II. ORGANELE ELECTORALE

MO Promo-LEX apreciază faptul că, potrivit vizitelor efectuate, CECE activau conform graficului de lucru aprobat. În același timp, observatorii au efectuat 393 vizite la BESV (inclusiv vizite repetate la organele electorale închise), în rezultatul cărora s-a constatat că în cazul a 84 de vizite (21,37%), sediile BESV erau închise în timpul orelor de audiență.

În conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX în baza celor 332 BESV verificate, constatăm că în cazul a cel puțin 77 BESV-uri au fost încălcate termenele legale de alegere a președintelui, vicepreședintelui și secretarului. Din perspectiva statisticii de gen, dintr-un total de 335 BESV verificate (plus 3 BESV cu care s-a comunicat, chiar dacă oficiile erau închise), s-a constatat că funcțiile de conducere sunt ocupate în proporție de 82% de femei și 18% - de bărbați. De asemenea, în conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX, s-a constatat că 52% din SV sunt dotate cu rampe de acces.

Pentru perioada monitorizată, MO Promo-LEX a identificat 3 contestații depuse la CEC (PUN – 2 și PAS – 1) și un răspuns oferit. De asemenea, atragem atenția asupra 14 contestații/sesizări/demersuri depuse la 3 CECE (CECE nr. 1 Chișinău – 10; CECE nr. 2 Bălți – 3; CECE nr. 25/16 Jora de Mijloc – 1). Două contestații au parvenit din partea cetățenilor, iar 12 - i de la concurenți, după cum urmează: PSRM – 3; PPCNM – 2; PN – 2; PPȘ – 2; PUN – 2 și PDM – 1. În adresări au fost vizati 6 concurenți, după cum urmează: PPȘ – 4; PUN – 3; PSRM – 3; PPPDA – 2; Silvia Radu – 1; PVE – 1. Din totalul de 14 adresări, 11 au conținut solicitarea de anulare a înregistrării.

Suplimentar, au fost constatate unele deficiențe cu referire la calitatea și conținutul listelor electorale în cadrul a 54 BESV. Astfel, cea mai mare pondere a deficiențelor identificate în listele electorale a fost înregistrarea persoanelor străine la domiciliul alegătorilor (20 BESV), adrese incorecte (17) și existența persoanelor decedate (8), altele (9).

2.1. Activități ale Comisiei Electorale Centrale

2.1.1. Hotărâri ale CEC. Prezentare generală

În vederea organizării alegerilor locale noi din 20 mai 2018, în perioada 1 – 16 mai 2018, CEC a adoptat 16 hotărâri, după cum urmează: confirmarea persoanelor responsabile de finanțe (trezoreri) din partea PUN, PAS, PNL și PPRM; modificarea componenței CECE Volovița (Soroca); acreditarea observatorilor naționali și internaționali; hotărâre privind rapoartele financiare ale concurenților electorali; examinarea contestațiilor.

2.1.2. Circulare CEC

În perioada monitorizată, CEC a emis și publicat o circulară, fiind vorba despre documentul CEC nr. 8/2251 din 2 mai 2018 prin care au fost fixate anumite aspecte specifice privind modalitatea de votare la alegerile locale noi din 20 mai 2018: votarea în baza domiciliului/reședinței; restricțiile de vot; votarea în baza certificatelor pentru drept de vot; votarea alegătorilor aflați în penitenciare etc.

2.1.3. Contestații

Pentru perioada monitorizată, în baza informației difuzate de către autoritatea electorală, MO Promo-LEX a identificat 3 contestații depuse și un răspuns oferit. Suplimentar, au fost publicate alte două răspunsuri la contestațiile depuse în perioada de monitorizare specifică Raportului nr. 2.

În data de 8 mai 2018, în adresa CEC a parvenit o contestație cu nr. CEC-9/ALN2018/4 de la PUN privind anularea hotărârii nr. 8 din 10 aprilie 2018 emisă de CECE nr. 1 Chișinău, prin care a fost înregistrat la funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PPȘ candidata Reghina Apostolova. Prin contestația depusă, PUN invocă încălcarea de către candidata Reghina Apostolova a prevederilor art. 39 alin. (1) din Codul electoral ce stabilesc interzicerea finanțării directe și/sau

indirecte, precum și susținerea materială sub orice formă a campaniilor electorale ale candidaților la alegeri și ale concurenților electorali de către alte state, de către întreprinderi, instituții și organizații străine, internaționale și mixte, precum și de către persoanele fizice care nu sunt cetățeni ai R.M.

Subliniem că PUN nu solicită excluderea PPȘ pe a cărui cont electoral ar fi fost virate sumele de bani respective, ci doar a candidatei acestuia pentru funcția de primar general de Chișinău. Acțiunea se justifică prin niște analize ale PUN prezentate CEC de unde deducem că destinația plăților, considerate de PUN ilegale, s-au făcut expres pentru candidata Reghina Apostolova. Conținutul documentelor cu caracter public nu au permis MO Promo-LEX să confirme/infirmă această informație.

Contextual, în data de 10 mai 2018, CEC a recepționat o Referință la Contestația depusă de PUN cu nr. CEC-9/ALN2018/4R prin care PPȘ consideră că Contestația respectivă ar fi neîntemeiată și lipsită de suport factologic și juridic.

Drept răspuns, la data de 10 mai 2018 CEC remite spre examinare Contestația PUN și Referința PPȘ către CECE nr. 1 Chișinău, conform competenței.

La 8 mai 2018, în adresa CEC a parvenit o altă contestație cu nr. CEC-9/ALN2018/5 din partea PAS, împotriva acțiunilor concurentului electoral PSRM. Remarcăm că textul contestației până la data de 16 mai 2018 nu era posibil de accesat pe pagina CEC. Contestatarul invocă încălcarea de către PSRM a prevederilor art. 41 alin. (2), lit. e) prin care este stabilit că plafoanele donațiilor din partea persoanelor fizice și juridice în contul „Fond electoral” pentru o campanie electorală constituie 50 și, respectiv, 100 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv. Or, PAS face referință la faptul că PSRM, partid politic, a transferat pe contul PSRM, concurent electoral, o sumă în mărime de 955 940 lei, ceea ce depășește plafonul prevăzut pentru persoane juridice, după cum este stabilit de legislație.

Prin Referința recepționată de către CEC în data de 10 mai 2018 cu nr. CEC-9/ALN2018/5R, PSRM consideră că Contestația depusă de PAS este neîntemeiată, invocând: dreptul concurentului de a-și finanța campania din surse proprii; considerând că partidul politic are un statut special, reglementat de norme speciale cu scop diferit decât în sensul persoanei juridice cu scop lucrativ; precum și motivând că potrivit Raportului financiar suma de bani se referă la *Alte mijloace bănești primite*, dar nu la *Mijloace bănești primite din donațiile persoanelor juridice*.

În rezultatul ședinței CEC din 15 mai 2018, autoritatea a adoptat Hotărârea nr. 1630 cu privire la contestația nr. CEC-9/ALN2018/5 din 8 mai 2018 a concurentului electoral PAS. Comisia a considerat contestația drept neîntemeiată, motiv pentru care a și respins-o. În lipsa unor reglementări precise privind limita donațiilor din partea persoanelor juridice - partide politice în susținerea candidaților desemnați de aceștia, Misiunea le-a calificat drept donație din partea unei persoane juridice.

La data de 15 mai 2018, la CEC a fost depusă Contestația PUN cu nr. CEC-9/ALN2018/6 privind anularea hotărârii nr. 13 din 11 aprilie 2018 emisă de către CECE nr. 1 Chișinău prin care a fost înregistrat candidatul la funcția de Primar General al mun. Chișinău din partea PSRM, Ceban Ion. Contestatarul invocă încălcarea pct. 13 alin. (5) din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale care prevede că în campania electorală este strict interzisă folosirea de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materialelor nedecarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul general stabilit.

Până la 16 mai 2018 această contestație nu a fost examinată.

De asemenea, prezentăm succint și răspunsurile emise de către CEC în perioada curentă de raportare la 2 contestații ce au fost examinate în Raportul nr. 2 al MO Promo-LEX. În primul rând, este vorba despre Hotărârea CEC nr. 1585 cu privire la contestația nr. CEC-9/ALN2018/2 din 27 aprilie 2018 a dlui Andrei Munteanu, candidat la funcția de primar general al mun. Chișinău, privind anularea înregistrării sale în calitate de candidat. Analizând circumstanțele cazului, prin coroborarea

lor cu argumentele formulate în contestație, Comisia ajunge la concluzia că aceasta urmează a fi respinsă ca neîntemeiată.

În al doilea caz, este vorba de Hotărârea CEC nr. 1586 cu privire la contestația nr. CEC-9/ALN2018/3 din 27 aprilie 2018 a dlui Valeriu Munteanu, candidat la funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PL, privind anularea înregistrării candidatei Silvia Radu. Ca și în cazul precedent, Comisia a respins contestația ca fiind neîntemeiată.

2.1.4. Modificarea componenței CECE

La data de 15 mai 2018, prin Hotărârea CEC nr. 1626, a fost modificată componența CECE I Volovița. Astfel, dat fiind absența consecutivă nemotivată de la 2 ședințe ale consiliului electoral, dna Melnic Marina – desemnată de PLDM, a fost exclusă din componența CECE I Volovița. Întrucât PLDM nu a înaintat o altă candidatură, aceasta a fost înlocuită cu un funcționar electoral din Registrul Funcționarilor Electorali.

2.1.5. Acreditarea observatorilor

CEC a examinat cereri de acreditare a observatorilor și în acest sens a adoptat 7 hotărâri prin care au fost acreditați 232 observatori naționali și internaționali (conform Tabelului nr. 1).

Tabelul nr. 1. Acreditarea observatorilor de către CEC în perioada de raportare

N/O	Solicitant	Observatori acreditați
Observatori Internaționali		
1.	Ambasada Franței în Republica Moldova	1
2.	Ambasada Republicii Letonia în Republica Moldova	1
3.	Congresul Puterilor Locale și Regionale al Consiliului Europei	11
4.	Asociația "Pro Democrația Club" Tîrgu Neamț	1
5.	Ambasada Regatului Suediei în Republica Moldova	3
Total observatori internaționali		17
Observatori Naționali		
1.	Asociația "Promo-LEX"	100
2.	Asociația "Mirad"	115
Total observatori naționali		215
Total observatori acreditați de CEC (1-17 mai 2018)		232

În baza demersurilor depuse de către Promo-LEX, până la data de 16 mai 2018 CEC a acreditat, 522 observatori naționali ai Asociației.

2.1.6. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

Potrivit art. 70 alin. (10) din Codul electoral, *în perioada electorală, orice sondaje de opinie privind preferințele politice ale alegătorilor pot fi efectuate numai cu condiția înștiințării prealabile a CEC.* Rezultatele acestor sondaje pot fi date publicității cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor.

Analiza informației prezentate în Tabelul nr. 2 permite de a deduce următoarele concluzii:

- reieșind din informația plasată pe pagina web a CEC, o companie, *Intellect Group*, a încălcat prevederile art. 70 alin. (10) din Codul electoral și nu a înștiințat în prealabil CEC;
- doar în cazul a 2 companii din 6, înștiințările au fost depuse în prealabil, înainte de efectuarea sondajelor. În cazul a 4 companii, înștiințarea, contrar prevederilor legale, s-a făcut pe parcursul colectării datelor;
- atenționăm asupra unui alt caz care, în opinia MO Promo-LEX, este încălcare a legislației – acceptarea de către CEC a perioadei de desfășurare a sondajelor propusă de către SRL Simplas pentru 11 mai – 15 mai 2018. Or, conform legislației, rezultatele acestor sondaje pot fi făcute publice cel târziu cu 5 zile înainte de ziua alegerilor, sau altfel spus – pe data de 14 mai 2018. Prin urmare, în acest caz se permite realizarea sondajului inclusiv pe data de 15 mai;

- de altfel, constatăm că domeniul sondajelor on-line este mai puțin reglementat, respectiv, se impune o atenție suplimentară asupra sondajelor realizate în perioada electorale în spațiul virtual;
- suplimentar, atenționăm că în data de 17 mai 2018 observatorii Promo-LEX au constat realizarea unui sondaj de către operatori ce s-au prezentat ca fiind de la compania iData (Date Inteligente).

Tabelul nr. 2

N.o	Compania	Data înștiințării CEC	Perioada desfășurării sondajului	Data prezentării rezultatelor
1.	Asociația Sociologilor și Demografilor	22 martie 2018	-	2 aprilie 2018
2.	Asociația Sociologilor și Demografilor	22 martie 2018	-	7 mai 2018
3.	Centrul de Cercetări Sociologice	7 mai 2018	30 aprilie – 9 mai 2018	11 mai 2018
4.	Intellect Group			14 mai 2018
5.	Institutul de Politici Publice	11 mai 2018	18 aprilie – 9 mai 2018	14 mai 2018
6.	Centrul de Investigații Sociologice și Marketing CBS-AXA	8 mai 2018	3 – 9 mai 2018	-
7.	SRL Simpals	11 mai 2018	11 mai – 15 mai 2018	-
8.	Magenta Consulting SRL	19 martie 2018	9 martie – 15 aprilie 2018	-

Considerăm că autoritatea electorală urmează să monitorizeze situațiile în cauză într-o manieră mai atentă și să se expună dacă există încălcări a legislației din partea operatorilor de sondaje.

2.1.7. Informarea cetățenilor despre procedurile de vot

Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE) și Comisia Electorală Centrală (CEC) au deschis din 14 mai 2018 linia telefonică de informare deschisă. Astfel, cu un apel la numărul de telefon (022) 88 01 01 alegătorii pot afla despre secția la care votează și procedura de vot, soluționarea diferitelor situații legate de procedurile electorale, depunerea contestațiilor și verificarea în listele electorale.

De asemenea, linia de informare vine și în sprijinul funcționarilor electorali, reprezentanților concurenților electorali, observatorilor. Linia de informare funcționează de luni până vineri între orele 08.00 – 17.00; sâmbătă, 19 mai: 08.00 – 18.00, iar în ziua alegerilor, duminică, 20 mai: 05.00 – 24.00.

2.2. Activitatea Consiliilor Electorale de Circumscripție Electorală de nivelul I și II

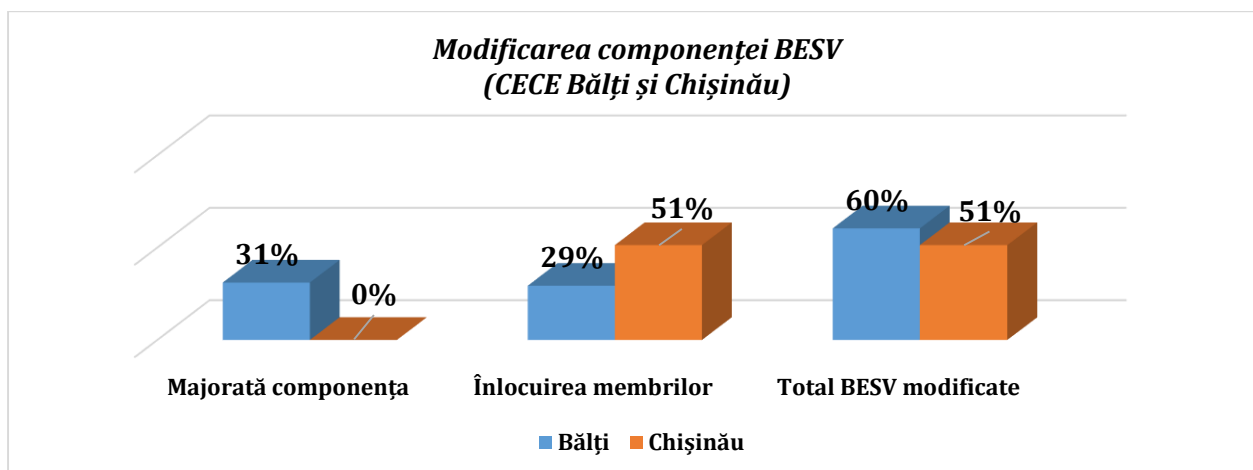
2.2.1. Respectarea programului de lucru

În perioada 1 – 16 mai 2018, cu excepția zilelor de odihnă, observatorii Promo-LEX au efectuat câte o vizită la fiecare din cele 7 CECE I și II. Urmare a acestor vizite, s-a constatat că organele electorale activau conform graficului de lucru aprobat.

2.2.2. Modificarea componenței BESV

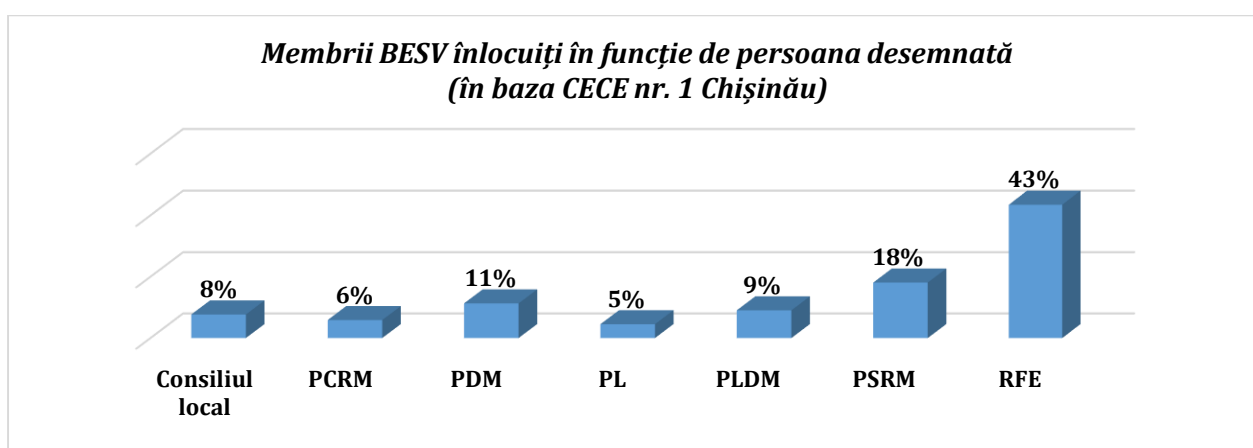
În baza informației prezentate de observatorii Promo-LEX, s-a constatat că componența membrilor BESV a fost modificată în cel puțin 192 cazuri. Astfel, în 157 cazuri este vorba de BESV din mun. Chișinău, iar în 35 cazuri – BESV din mun. Bălți (a se vedea Graficul nr. 1).

Graficul nr. 1

În baza BESV din CECE nr. 1 Chișinău a căror componență a fost modificată, s-a constatat că cei mai mulți membri excluși din BESV au fost din Registrul Funcționarilor Electorali (RFE) – 43% din membrii înlocuiți (a se vedea Graficul nr. 2). Constatarea în cauză ridică mari semne de întrebare privind calitatea RFE, a modului de gestionare, inclusiv actualizarea. Solicităm CEC să analizeze cauzele respectivelor tendințe, inclusiv din perspectiva efortului necesar de a fi depus pentru alegerile parlamentare.

Graficul nr. 2

2.2.3. Unele incertitudini ce țin de hotărârile CECE privind componența BESV, acreditarea observatorilor și desemnarea reprezentanților cu drept de vot consultativ

În procesul de monitorizare a activității CECE și a hotărârilor adoptate de acestea, s-au constatat unele incertitudini privind deciziile/hotărârile adoptate de acestea, în mare parte de natură tehnică.

Astfel, în cazul aprobării persoanelor cu drept de vot consultativ și a observatorilor desemnați de concurenții electorali, s-a constatat că cel puțin CECE Volovița nu a adoptat o hotărâre în acest sens. În scopul unei evidențe a acestora, membrii CECE au introdus numele persoanelor desemnate într-un Registru (formă liberă, ne-standardizat), indicând în dreptul fiecărui nume organizația/partidul care l-a desemnat și la care se atribuie SV. În Registru lipsesc careva semnături ale membrilor CECE.

Concomitent, la examinarea hotărârilor privind modificarea componenței BESV, în cazul hotărârilor CECE nr. 1 Chișinău, de exemplu, una și aceeași persoană a fost exclusă din componența BESV în 5 Hotărâri diferite. De exemplu, Burduja Zinaida a fost exclusă din componența BESV nr. 1/167 prin Hotărârile CECE Chișinău nr. 25, 26, 27, 31 și 35 – toate din zile diferite. Asemenea cazuri au mai fost în cel puțin 4 BESV.

2.2.4. Înregistrarea reprezentanților cu drept de vot consultativ

În conformitate cu art. 15 alin. (1) din Codul electoral, pentru perioada campaniei electorale, concurenții electorali pot desemna în organele electorale care i-au înregistrat câte un reprezentant cu drept de vot consultativ, precum și în organele electorale ierarhic inferioare.

Astfel, conform constatărilor observatorilor Promo-LEX, pentru perioada alegerilor locale noi, CECE nr. 2 Bălți a înregistrat un reprezentant cu drept de vot consultativ al candidaților, conform Tabelului nr. 3.

Tabelul nr. 3. Reprezentanți cu drept de vot consultativ înregistrați de către CECE

Nr.	Organul electoral	Formațiunea politică care a desemnat
1.	CECE II Bălți	CI Elena Grițco (1)

2.2.7. Acreditarea observatorilor de către CECE

Conform art. 68 alin. (1) din Codul Electoral, la cererea concurenților electorali, CECE poate acredita câte un observator pentru monitorizarea alegerilor în SV. Conform rapoartelor prezentate de observatorii Promo-LEX, până la data publicării raportului, 7 CECE au efectuat acreditarea observatorilor (conform Tabelului nr. 4).

Tabelul nr. 4. Acreditarea observatorilor de CECE

N/O	CECE I/II	Formațiunea politică care a desemnat
1.	mun. Chișinău	PSRM (306); PL (296); PPPDA (56)
2.	mun. Bălți	PSRM (58); PN (58); PPȘ (58)
3.	Volovița, r. Soroca	PDM (2); PSRM (2)
4.	Nemțeni, r. Hîncești	PDM (1); PSRM (1)
5.	Leușeni, r. Hîncești	PDM (1); PSRM (1)
6.	Pîrlița, r. Ungheni	PDM (3); PPPDA (3)
7.	Jora de Mijloc, r. Orhei	PDM (4); PSRM (4); PPȘ (4)
Total observatori acreditați de CECE		858

2.2.8. Cereri / Sesizări / Contestații depuse la CECE

Unele generalizări ca urmare a analizei contestațiilor depuse:

- În total, pentru perioada monitorizată Promo-LEX a identificat 14 contestații/sesizări/demersuri depuse la 3 CECE. Conform competenței teritoriale, CECE nr. 1 Chișinău a recepționat 10 adresări; CECE nr. 2 Bălți – 3; CECE nr. 25/16 Jora de Mijloc – 1.
- Au fost recepționate 2 contestații din partea cetățenilor și 12 – din partea concurenților, după cum urmează: PSRM – 3; PPCNM – 2; PN – 2; PPȘ – 2; PUN – 2 și PDM – 1.
- În adresări au fost vizați 6 concurenți, după cum urmează: PPȘ – 4; PUN – 3; PSRM – 3; PPPDA – 2; Silvia Radu – 1; PVE – 1.
- Din totalul de 14 adresări, 11 au conținut solicitarea de anulare a înregistrării, pe următoarele motive de drept: pe aspecte de raportare financiară (inclusiv, subvenționare din străinătate) – 5 contestații; pe motive de implicare a persoanelor/imaginii persoanelor care nu sunt cetățeni ai R.M. – 5 cazuri; pe motiv ce poate fi calificat drept fals în documente depuse la înregistrare (aspect care, de altfel, nu este prevăzut în Codul electoral din punctul de vedere al motivului de anulare a înregistrării) – 1 adresare.

a. Depuse la CECE nr. 1 Chișinău

La data de 4 mai 2018, a fost înregistrată Cererea cu nr. 114 din partea cetățeanului Bezobrazov Dmitrii, adresată CECE nr. 1 Chișinău prin care se solicită anularea înregistrării candidatului electoral din partea PVE la funcția de primar general al mun. Chișinău la alegerile locale noi din 20 mai 2018. Cetățeanul atrage atenția asupra faptului că, potrivit datelor din RSON (registru de stat al organizațiilor necomerciale), mandatul de președinte al formațiunii a lui Prohnițchi Anatolie a expirat în anul 2016. Prin urmare, în opinia solicitantului, documentele semnate de acesta nu mai sunt valabile. Dl Bezobrazov anexează și o scrisoare de la Ministerul Justiției prin care se atestă mandatul expirat la 15 iulie 2016 al conducătorului organizației.

Prin răspunsul său nr. 60 din 10 mai 2018, CECE nr. 1 Chișinău a specificat că potențialul candidat al PVE a prezentat setul complet de documente pentru înregistrare, iar în privința calității de președinte de partid a lui Prohnițchi Anatolie, în răspunsul CECE se specifică că "accesând pagina oficială a Ministerului Justiției, este confirmată înregistrarea PVE la conducerea căruia figurează Prohnițchi Anatolie".

La data de 8 mai 2018, în adresa CECE a parvenit o contestație cu nr. 119 de la PUN privind anularea hotărârii nr. 8 din 10 aprilie 2018 emisă de CECE nr. 1 Chișinău, prin care la funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PPȘ a fost înregistrată candidata Reghina Apostolova. Prin contestația depusă, PUN invocă încălcarea de către candidata Reghina Apostolova a prevederilor art. 39 alin. (1) din Codul electoral.

În aceeași zi (8 mai 2018), PUN a depus și o Sesizare la CECE cu nr. 125 prin care solicită inițierea procedurii de anulare a înregistrării concurentului electoral Reghina Apostolova pe motiv de încălcare a prevederilor art. 52 alin. (3) prin care se interzice concurenților electorali să implice sub orice formă în acțiunile de agitație electorală persoanele care nu sunt cetățeni ai Republicii Moldova., având în vedere mesajul electoral al interpretei din Federația Rusă Jasmin la un concert organizat sub patronatul lui Ilan Șor, președinte PPȘ.

Conform Hotărârii nr. 37 din 10 mai 2018, CECE a decis că se admit solicitările formulate de președintele executiv al PUN Anatolie Șalaru, expuse în contestația nr. 119 și sesizarea nr. 125 din 8 mai 2018. De asemenea, în cazul constatării încălcării legislației, s-a solicitat Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, să fie dispusă anularea înregistrării candidatei Reghina Apostolova.

La 8 mai 2018, CECE nr. 1 Chișinău a recepționat Sesizarea nr. 121 de la Nicolae Fomov, reprezentant cu drept de vot consultativ în CECE nr. 1 din partea PSRM. Contestatarul atenționează asupra faptului că platforma de știri – www.jurnal.md – a publicat o știre prin care concurentul electoral pentru funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PPPDA este susținut de liderul Partidului Popular European, Joseph Daul. În acest fel, contestatarul consideră că acest candidat ar fi încălcat prevederile art. 52 alin. (3) din Codul electoral și solicită anularea înregistrării.

La data de 16 mai 2018, CECE nr. 1 Chișinău a emis hotărârea nr. 53 la sesizarea nr. 121 prin care: a) se avertizează concurentul electoral Andrei Năstase despre respectarea prevederilor Codului electoral, prin evitarea imaginilor de asociere cu persoane care nu sunt cetățeni ai R.M.; b) în partea solicitării de stabilire/constatare a încălcării art. 52 alin. (3) din Codul electoral sesizarea se transmite spre examinare conform competenței în Judecătoria Chișinău, sediul Centru; c) în partea solicitării de a cere Judecătoriei Chișinău anularea înregistrării, la această etapă se respinge, în lipsa unei hotărâri judecătorești definitive de constatare a încălcării art. 52 alin. (3) din Codul electoral.

O altă sesizare din partea lui Nicolae Frolov, reprezentant cu drept de vot consultativ în CECE nr. 1 din partea PSRM, a fost depusă în data de 10 mai 2018 cu nr. 136. Contestatarul a solicitat stabilirea încălcării de către candidatul PUN la primăria Chișinău – Constantin Codreanu a prevederilor art. 52 alin. (3) din Codul electoral, cu sesizarea ulterioară a instanței de judecată cu cererea de anulare a înregistrării concurentului electoral. Motivul de fapt invocat este implicarea în acțiuni de agitație electorală a imaginii președintelui României, dlui Klaus Iohannis.

La data de 16 mai 2018, CECE nr. 1 Chișinău a emis hotărârea nr. 54 la sesizarea nr. 136 prin care: a) se avertizează concurentul electoral Constantin Codreanu despre respectarea prevederilor Codului electoral, prin evitarea imaginilor de asociere cu persoane care nu sunt cetățeni ai R.M.; b) în partea solicitării de stabilire/constatare a încălcării art. 52 alin. (3) din Codul electoral sesizarea se transmite spre examinare conform competenței la Judecătoria Chișinău, sediul Centru; c) în partea solicitării de a cere Judecătoriei Chișinău anularea înregistrării, la această etapă se respinge, în lipsa unei hotărâri judecătorești definitive de constatare a încălcării art. 52 alin. (3) din Codul electoral.

La data de 10 mai 2018, CECE nr. 1 Chișinău a înregistrat un demers cu nr. 131 din partea cetățeanului Calmîc Ion prin care se solicită intervenția CECE în privința candidatului PUN Contantin Codreanu, care potrivit contestatarului, chiar dacă nu avea deschis la data de 27 aprilie 2018 contul "Fond electoral", a găsit pliante PUN din data de 26 aprilie 2018, pe care era specificat că sunt achitate din contul Fond electoral.

Cu privire la demersul cetățeanului Calmîc Ion, în data de 10 mai 2018 CECE nr.1 Chișinău a emis o Hotărâre cu nr. 49, prin care s-a remis CEC spre examinare demersul conform competenței.

Candidatul pentru funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PPCNM Alexandr Roșco a depus la CECE 2 contestații, cu nr. 150 din 11 mai 2018 și, respectiv, cu nr. 182 din 14 mai 2018. În demersul său din 11 mai 2018, candidatul semnalează încălcarea prevederilor art. 75 alin. (5), lit. a) de către candidata Silvia Radu și solicită anularea înregistrării acesteia pe motiv de folosire a fondurilor financiare și a materialelor nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral. Contestatarul face referință la faptul că candidata nu a indicat în rapoartele financiare promovarea sa la canalele TV: Prime, Publika, Canal 2, Canal 3.

CECE a examinat Contestația nr. 150 din 11 mai 2018 și a emis Hotărârea CECE nr. 52 din 15 mai 2018. Prin aceasta, organul electoral, întâi de toate, a remis după competență CCA în partea ce ține de reflectarea campaniei electorale de către radiodifuzori, după care prin punctul 2 a respins contestația în partea ce ține de obligarea concurenteii Silvia Radu să introducă în rapoartele sale financiare în perioada campaniei electorale cheltuieli legate de servicii de reflectare a evenimentelor.

Prin Contestația nr. 182 din 14 mai 2018 Alexandr Roșco solicită anularea înregistrării candidatului PSRM la funcția de primar al mun. Chișinău, Ion Ceban, pe motivul încălcării aceleiași norme legale – art. 75 alin. (5), lit. a). În Contestație se face referință la caracterul electoral al concertului festiv din 8 mai 2018, respectiv neprezentarea informației despre acesta în raportul financiar depus la CEC.

La ședința sa din 16 mai 2018, CECE a aprobat Hotărârea nr. 57 prin care a fost respinsă solicitarea de anulare a înregistrării concurentului Ion Ceban ca fiind nefondată și nejustificată..

În data de 12 mai 2018, concurentul electoral PPȘ a depus două contestații la CECE cu nr. 151 și 152. Prin Contestația nr. 151 PPȘ solicită de la CECE adoptarea unei hotărâri privind adresarea unei cereri în instanța de judecată în vederea anulării Hotărârii nr. 11 din 10 aprilie 2018 emisă de CECE nr. 1 prin care a fost înregistrat candidatul Andrei Năstase la funcția de primar general al mun. Chișinău din partea PPPDA. Contestatarul invocă încălcarea de către Andrei Năstase a art. 52 alin. (3) și alin. (8) prin utilizarea imaginii președintelui Partidului Popular European Joseph Daul în scopuri electorale. În baza aceluiași motive de drept, prin Contestația nr. 152 din 12 mai 2018, PPȘ solicită anularea înregistrării candidatului PUN pentru funcția de primar general al mun. Chișinău, Constantin Codreanu. Motivul de fapt invocat este utilizarea imaginii președintelui României Klaus Iohannis în scop de agitație electorală.

În privința Contestației nr. 151, CECE nr. 1 Chișinău a emis Hotărârea nr. 50 prin care a respins contestația PPȘ, semnată de Ilan Șor în calitate de președinte de partid, ca fiind depusă de către un solicitant care nu este în drept să sesizeze organele electorale. Același răspuns este prezent în privința Contestației nr. 152.

b. Depuse la CECE nr. 2 Bălți

La data de 7 mai 2018, la CECE nr. 2 Bălți a fost depus un demers cu titlu de informare de la Inspectoratul de Poliție (IP) Bălți, conform căruia pe data de 7 mai 2018, secretarul OT PSRM, Grădinari Vera a depus o plângere la poliție cu privire la verificarea legalității amplasării cortului mobil PPȘ lângă monumentul reprezentând tancul sovietic. *CECE a decis că nu ține de competența sa examinarea cazurilor privind amplasarea legală sau ilegală a unor corturi electorale ale concurenților electorali.*

La data de 7 mai 2018, candidatul PN la funcția de primar al mun. Bălți, Nicolae Grigorișin, a depus o contestație și o sesizare la CECE. Sesizarea depusă la CECE cu nr. 86 cu privire la contestarea existenței/inexistenței actelor permissive ar permite amplasarea afișelor electorale pe panourile publicitare private de pe teritoriul mun. Bălți și vizează panourile publicitare ale candidatului Alexandr Usatîi din partea PSRM (10 billboarduri) și panourile publicitare ale candidatului PPȘ Pavel Verejanu (3 billboarduri).

Examinarea Sesizării a fost amânată de 2 ori pe motiv de necesitate de a fi prezentată o informație suplimentară (în special, contractele între PSRM și agenții economici ce dețin panouri publicitare în mun. Bălți). La data de 16 mai 2018 decizia nu a fost aprobată.

Contestația înregistrată de către CECE Bălți cu nr. 87 din 7 mai 2018 vizează de asemenea candidatul PSRM la funcția de primar al mun. Bălți și se referă la utilizarea în scop de publicitate electorală a imaginilor ce reprezintă atât autorități publice din țară, cât și simboluri naționale ale Republicii Moldova, inclusiv imagini în care apar personalități istorice ale R.M. și anume - monumentul Ștefan cel Mare și Primăria mun. Bălți (stema și drapelul RM).

Prin decizia CECE Bălți contestația a fost transmisă instanței de judecată pentru examinare, după competență. Autoritatea judecătorească a remis înapoi către CECE Bălți examinarea și, pe data de 16 mai 2018, CECE Bălți a decis să aplice sancțiunea de avertisment concurentului electoral înaintat de PSRM. Este necesar de menționat că sesizarea dată nu era inclusă pe ordinea de zi a ședinței CECE Bălți din 16 mai 2018.

c. Depuse la CECE nr. 25/16, Jora de Mijloc

Pe 12 mai 2018, CECE nr. 25/16 Jora de Mijloc a înregistrat Contestația din partea candidatei la funcția de primar a comunei Jora de Mijloc din partea PDM, Lucia Terentii, cu privire la anularea hotărârii nr. 9 a CECE 25/16 prin care a fost înregistrată candidata la funcția de primar din partea PPȘ, Marina Tauber.

În contestație au fost pretinse următoarele încălcări: implicarea organizațiilor de binefacere în campaniile electorale (Fundatia Miron Șor); coruperea alegătorilor prin oferire de bani și organizarea de mese festive; finanțarea din exterior a concurentului electoral PPȘ; depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral.

De cealaltă parte, concurentul electoral vizat invocă faptul că contestatarul nu dispune de probe concrete în susținerea alegațiilor sale.

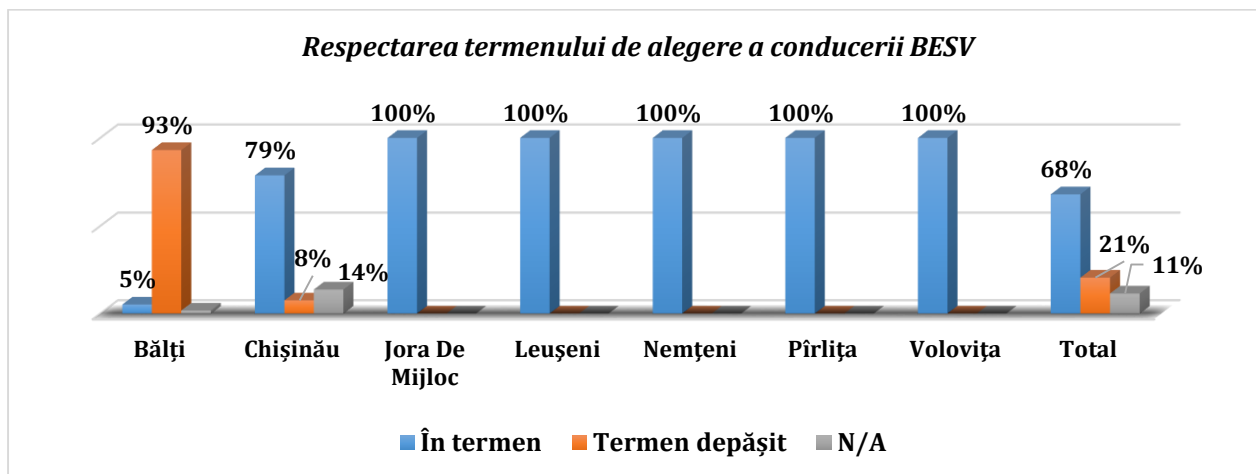
CECE nr. 25/16 Jora de Mijloc a acceptat contestația și a transmis spre examinare conform competenței Judecătoriei Orhei, care în data de 14 mai 2018 a examinat-o și a respins-o ca fiind neîntemeiată.

2.3. Activitatea Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare

2.3.1. Alegerea conducerii BESV. Publicarea orarului de lucru

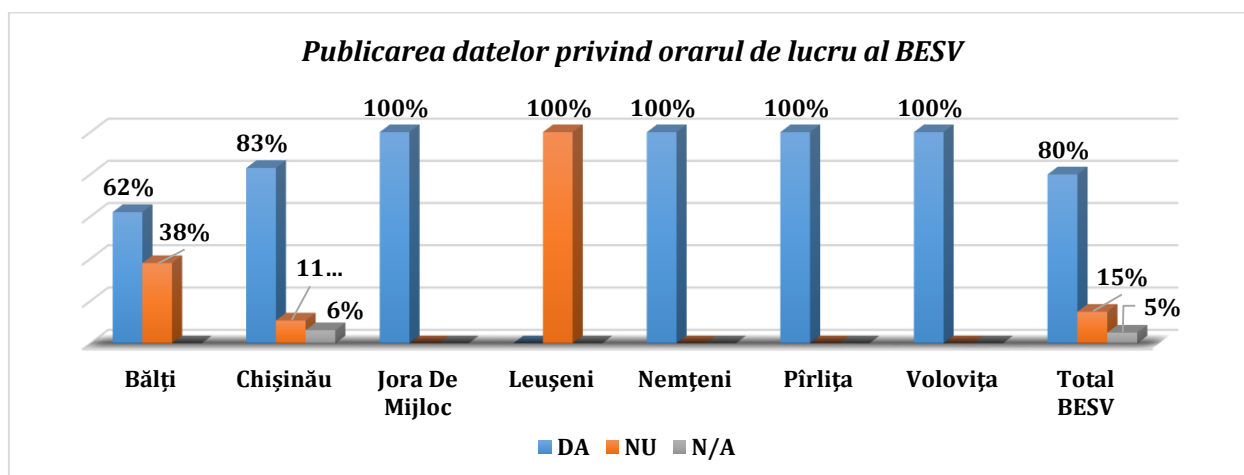
În conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX în baza celor 332 BESV verificate, constatăm că în cazul a cel puțin 77 BESV-uri au fost încălcate termenele legale de alegere a președintelui, vicepreședintelui și secretarului (a se vedea Graficul nr. 3).

Graficul nr. 3

În ceea ce privește publicarea datelor privind modul de contactare pentru relații (orarul de lucru), în baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, s-a constatat că în cazul a 80% din BESV, datele respective au fost publicate (a se vedea Graficul nr. 4).

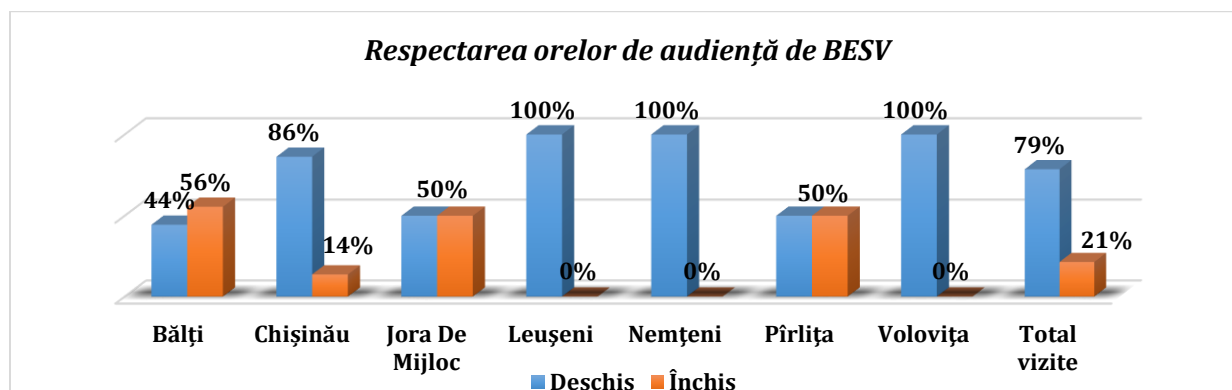
Graficul nr. 4

2.3.2. Respectarea programului de lucru

De la momentul creării BESV, observatorii au efectuat 393 vizite la birouri (inclusiv vizite repetate la BESV închise), în urma cărora s-a constatat că în cazul a 84 de vizite, sediile organelor electorale erau închise în timpul orelor de audiență (a se vedea Graficul nr. 5).

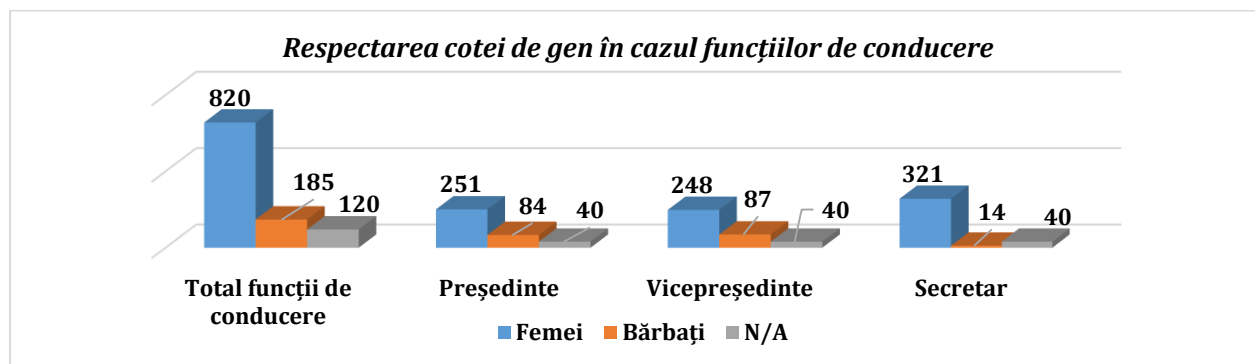
Graficul nr. 5

2.3.3. Ocuparea funcțiilor de conducere în cadrul BESV din perspectiva statisticii de gen

La desemnarea membrilor pentru funcțiile de conducere în cadrul BESV, MO Promo-LEX a evaluat nivelul de respectare a Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Astfel, în cadrul a 335 BESV verificate (sediile erau deschise, iar în cazul a 3 BESV a fost posibilă comunicarea cu membrii acestora, chiar dacă oficiile erau închise), s-a constatat că funcțiile de conducere sunt ocupate în proporție de 82% de femei și, respectiv, 18% - de bărbați (a se vedea Graficul nr. 6).

Graficul nr. 6

2.3.4. Înregistrarea reprezentanților cu drept de vot consultativ

În conformitate cu art. 15 alin. (1) din Codul electoral, pentru perioada campaniei electorale concurenții electorali pot desemna în organele electorale care i-au înregistrat, precum și în organele electorale ierarhic inferioare câte un reprezentant cu drept de vot consultativ.

Astfel, conform constatărilor observatorilor Promo-LEX, pentru perioada alegerilor locale noi, în 14 SV din CECE nr. 1 Chișinău, candidatul PPPDA – Andrei Năstase, a desemnat câte un reprezentant cu drept de vot consultativ (SV nr. 1/151; 1/152; 1/155; 1/262; 1/263; 1/264; 1/266; 1/295; 1/80; 1/81; 1/85; 1/93; 1/95 și 1/99).

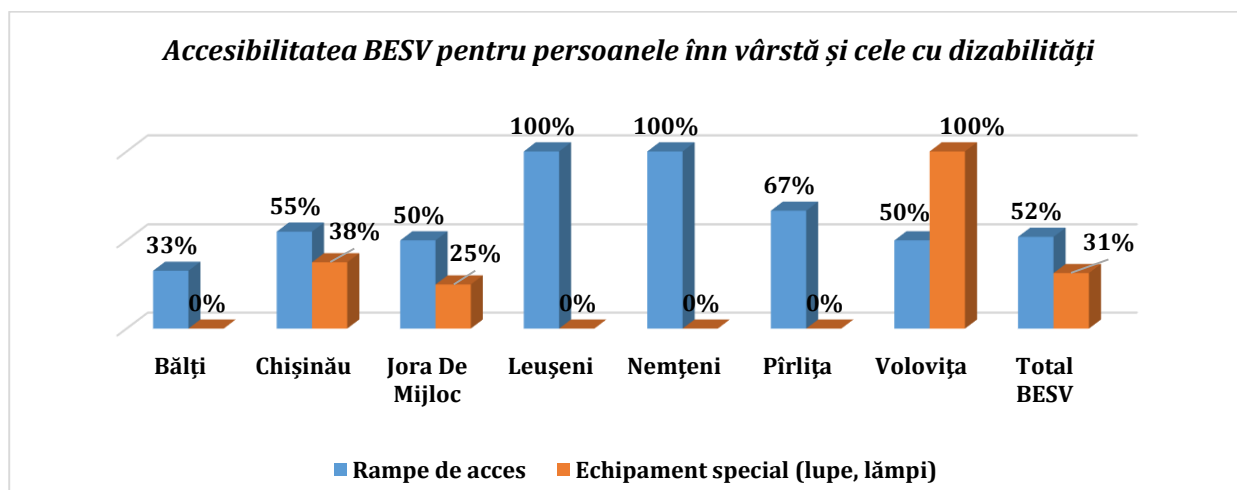
Candidații la funcția de primar al c. Volovița, r. Soroca – Nistorean Ghenadie (PDM) și Cerchez Alexandru (PSRM) au desemnat câte un reprezentant cu drept de vot consultativ în cele 2 SV (SV nr. 29/72 și 29/73).

În același timp, s-au constatat anumite incertitudini referitoare la deciziile/hotărârile adoptate de BESV privind aprobarea reprezentanților cu drept de vot consultativ. De exemplu, în cazul aprobării persoanelor cu drept de vot consultativ desemnați de concurenții electorali, s-a constatat că cel puțin 14 BESV din circumscripția Chișinău nu au adoptat o hotărâre în acest sens (de exemplu, aprobarea a 14 reprezentanți cu drept de vot consultativ desemnați de PPPDA nu a fost efectuată printr-o hotărâre semnată de membrii celor 14 BESV). Prin analogie, menționăm că CEC aprobă printr-o hotărâre persoanele cu drept de vot consultativ ale concurenților electorali.

2.3.5. Accesibilitatea sediilor BESV

În conformitate cu informația furnizată de observatorii Promo-LEX, s-a constatat că 52% din SV sunt dotate cu rampe de acces, iar 31% dețin echipament special pentru persoane cu dizabilități (a se vedea Graficul nr. 7).

Graficul nr. 7

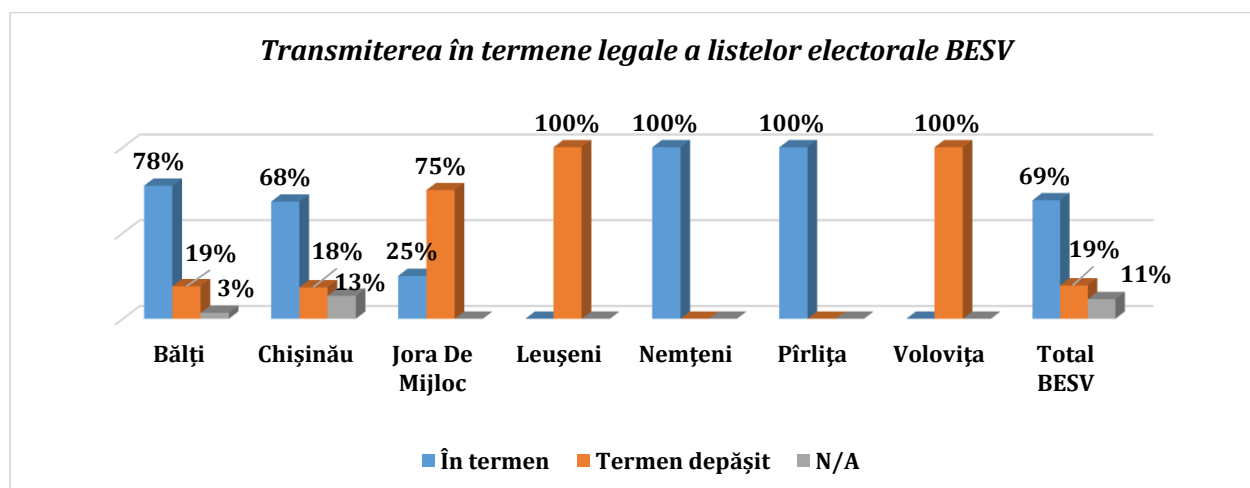
În cazul a 6 SV: 4 din mun. Chișinău (SV nr. 1/118, 1/199, 1/212 și 1/307), 1 din c. Volovița, r. Soroca (SV nr. 29/73) și 1 din mun. Bălți (SV nr. 2/3), pe lângă faptul că lipsesc rampele de acces (excepție SV 29/73, care are rampă de acces), sediul acestora nu este amplasat la parter – fapt ce face și mai dificilă exercitarea dreptului la vot pentru persoanele în vârstă și pentru cele cu dizabilități.

Menționăm că raportat la scrutinul electoral precedent, doar 6 SV și-au modificat sediul (4 din mun. Chișinău: SV nr. 1/137, 1/250, 1/260, 1/261, și 2 din mun. Bălți: SV nr. 2/2 și 2/50).

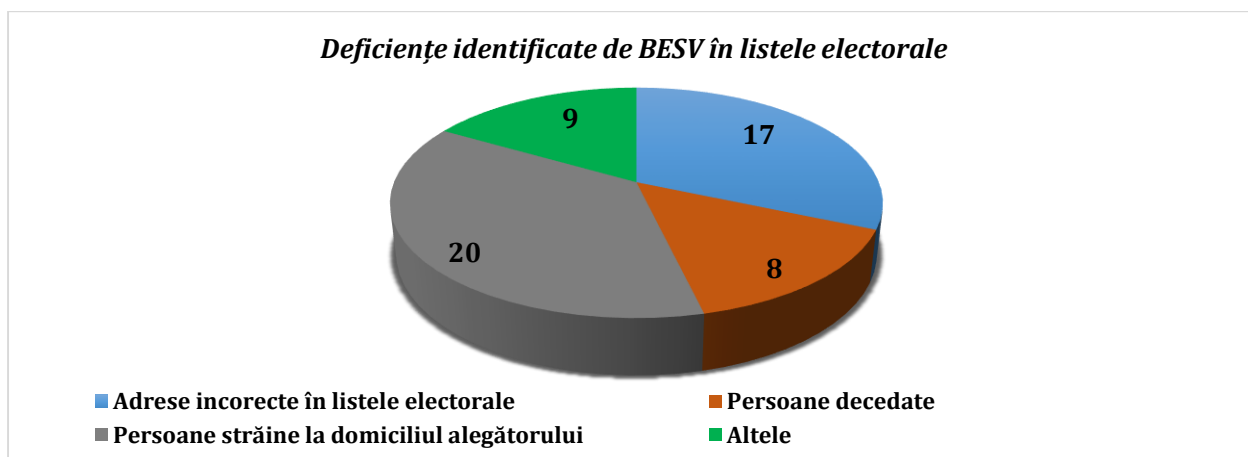
2.3.6. Verificarea listelor electorale

MO Promo-LEX a constatat nerespectarea termenelor de transmitere a listelor electorale către BESV în scopul asigurării posibilității alegătorilor de a verifica corectitudinea întocmirii acestora în cazul a cel puțin 73 BESV (a se vedea Graficul nr. 8).

Graficul nr. 8

De asemenea, în conformitate cu datele furnizate de observatorii MO Promo-LEX, în baza discuțiilor cu membrii birourilor, au fost constatate unele deficiențe în ceea ce privește calitatea și conținutul listelor electorale în cadrul a 54 BESV (a se vedea Graficul nr. 9). Astfel, cea mai mare pondere a deficiențelor identificate în listele electorale a fost înregistrarea persoanelor străine la domiciliul alegătorilor (20 BESV), adrese incorecte (17 BESV) și existența persoanelor decedate (8 BESV).

În Tabelul nr. 5, sunt indicate detaliat deficiențele identificate în cadrul fiecărui BESV.

Tabelul nr. 5. Deficiențe în liste electorale

CECE	Deficiențe în listele electorale	Nr. BESV
Chișinău	ne-radierea vechilor proprietari de la adresa noilor proprietari ai imobilului	1/155; 1/236; 1/235; 1/234; 1/232; 1/201; 1/213; 1/212; 1/211; 1/210; 1/209; 1/206; 1/205; 1/208; 1/204; 1/203; 1/202; 1/291; 1/250; 1/207.
	ne-includerea în listele de bază a alegătorilor care au adresa de reședință valabilă.	1/296; 1/298; 1/260; 1/259
	inclusiunea repetată (2 ori) a unui alegător (2 adrese)	1/258;
	22 persoane radiate la scrutinul anterior au fost re-incluse în liste	1/133;
	cel puțin o persoană decedată (maxim 3)	1/215; 1/304; 1/130; 1/296; 1/261
	confundarea str. Bujorilor din or. Codru, mun. Chișinău, cu cea din or. Chișinău, sect. Centru (aproximativ 20 persoane neincluse în liste)	1/255;
	apare str. M. Costin, precum și str. Costin M., din care cauză sunt indicate ca 2 adrese diferite	1/238;
	1 persoană înscrisă pe str. M.Costin cu nr. bloc inexistent	1/237;
	confundarea str. Studenților cu strada Studenților	1/233;
	lipsa străzilor denumite în s. Hulboaca și Grățiești provoacă arondarea alegătorilor domiciliați pe aceleași adrese la SV diferite.	1/296; 1/298;
	1 persoană arondată la o altă SV, separat de întreaga sa familie.	1/244;
	apare str. N. Dîmo, precum și str. Dîmo N., din care cauză sunt indicate ca 2 adrese diferite	1/217;
	2 persoane înregistrate pe str. M. Eminescu, în timp ce strada respectivă există deja înregistrată ca Eminescu M., din care cauză aceste persoane sunt înregistrate în liste diferite	1/261;
Bălți	cca 100 studenți care nu locuiesc în cămine, dar au înregistrată viza de reședință; existența studenților cu viza de reședință valabilă în cămine, dar neincluși în listele electorale de bază.	2/10;
	inclusiunea în liste a persoanelor fără domiciliu/reședință	2/4;
	excluderea din liste a 135 persoane declarate prin hotărâre de judecată în incapacitatea de a vota	2/19;
	2 persoane decedate	2/44;
	str. Pavel Boțu, 104 care, de facto, este numerotată doar până la 87. Au fost identificate cel puțin 6 astfel de adrese.	2/44;
	str. Căilor 2 și 3 care, de facto, nu există.	2/47;
	str. Pușkin nr. 41 - nu există.	2/31;
	inclusiunea alegătorilor de pe str. Cosmonauților, care nu este arondată SV 2/4	2/4;
	pentru alegătorii de pe str. Independenței a fost indicat inițial nr. apartamentului, apoi nr. blocului/casei; înregistrarea aceleiași străzi cu 2 denumiri diferite - Mira și Păcii.	2/9;
	erori provocate de re-denumirea str. Lesnaia în str. Rediului.	2/19;

Pîrlița	dat fiind lipsa străzilor denumite în c. Pîrlița, mulți alegători care domiciliază în aceeași rază a unei SV (membrii unei familii) sunt înscriși în liste diferite, din care cauză este mare numărul alegătorilor înscriși în liste electorale suplimentare.	35/59; 35/60;
	2 persoane decedate (în Federația Rusă, actele de deces fiind lipsă).	35/59;
Volovița	2 persoane decedate (22.04.2018 și, respectiv, 01.05.2018).	29/72;
Total BESV		54

III. CONCURENȚII ELECTORALI

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 210 activități de promovare electorală, majoritatea – 173 (82,38%) fiind organizate în mun. Chișinău. Din totalul activităților, cel puțin 68 (32%) au fost organizate de PSRM; 48 (23%) - de CI Silvia Radu, iar 33 (16%) – de PPȘ. Cele mai utilizate instrumente de promovare rămân a fi: întâlnirile cu potențialii alegători – caracteristice pentru 31% din activități și, respectiv, utilizarea corturilor - în 28% de cazuri.

Continuă să fie raportate situații ce pot fi calificate drept utilizare abuzivă a resurselor administrative. Astfel, au fost raportate 15 cazuri, dintre care: 3 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor de învățământ în timpul orelor de muncă (2 - PSRM, 1 - CI Silvia Radu); 4 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 - PSRM, 1 - PUN, 1 - CI Silvia Radu); 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (4 - PSRM, 2 - PUN, 1 - PL, 1 - PPȘ).

Comparativ cu perioada precedentă de raportare, observatorii MO Promo-LEX au identificat mai multe cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri în perioada electorală – cel puțin 17, cu implicarea următorilor concurenți: PPȘ – 8 cazuri; Silvia Radu – 5 cazuri; PSRM – 2 cazuri; PDM – 1 caz și PPPDA – 1 caz.

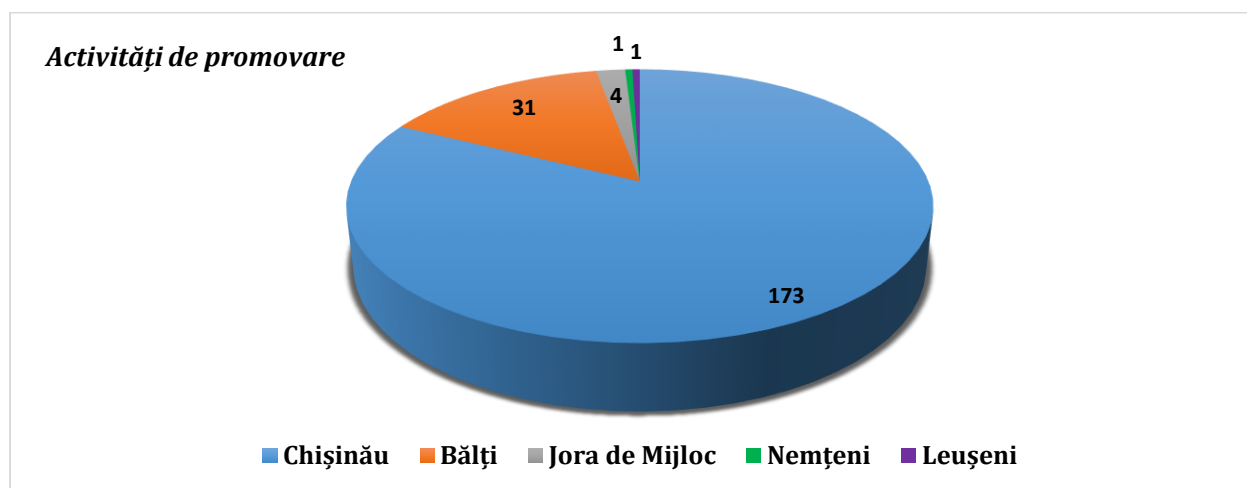
Atragem atenția asupra implicării pe parcursul perioadei de raportare a Președintelui R.M. Igor Dodon în campania candidatului PSRM pentru funcția de primar general al mun. Chișinău Ion Ceban, dar și a candidatului pentru funcția de primar al mun. Bălți, Alexandru Usatii. În plus, implicarea Președintelui R.M. în activități de agitație în favoarea unui concurent poate fi interpretată drept utilizare a resurselor administrative în campania electorală. De asemenea, atestăm cel puțin o situație ce poate fi calificată drept implicare a persoanei care nu este cetățean al R.M. în acțiunile de agitație electorală a candidatului PUN – Constantin Codreanu.

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm, de asemenea, 3 cazuri de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor de identificare înaintate față de materialele publicitare poligrafice și 2 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate.

3.1. Activități de promovare

Conform observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată au fost organizate cel puțin 210 activități de promovare electorală în contextul alegerilor locale noi organizate în data de 20 mai 2018. Cele mai multe activități au fost organizate în mun. Chișinău – 173 (a se vedea Graficul nr. 10).

Graficul nr. 10

Dintre acestea, cel puțin 32% (68 activități) au fost organizate de PSRM; 23% (48 activități) - de CI Silvia Radu, iar 16% (33 activități) – de PPȘ (a se vedea Tabelul nr. 6).

Cele mai utilizate instrumente de promovare sunt: întâlnirile cu potențialii alegători – caracteristice pentru 31% din activități și, respectiv, utilizarea corturilor - în 28% de cazuri.

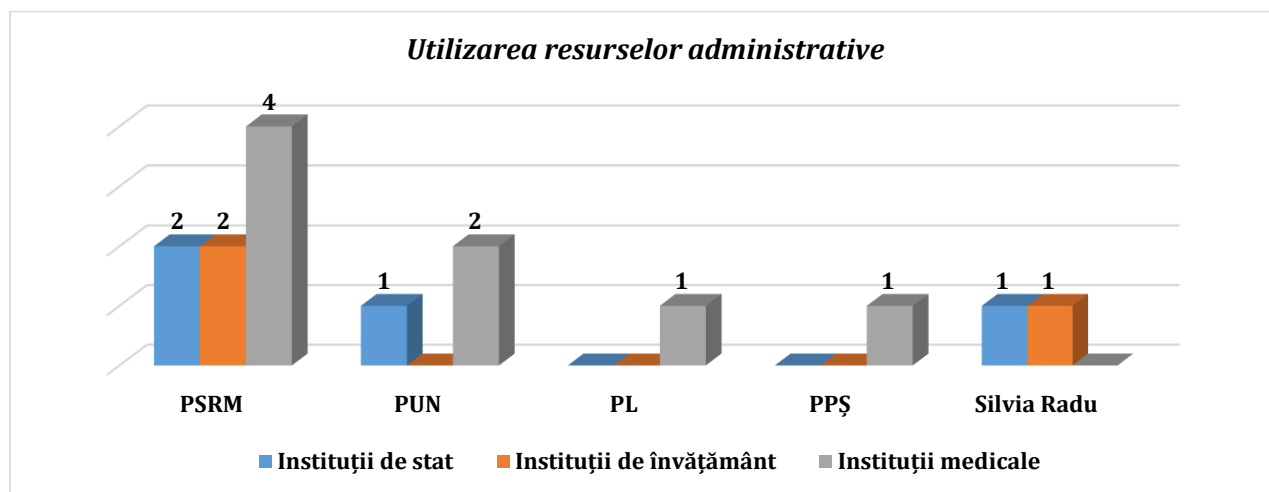
Tabelul nr. 6. Activități electorale

<i>Eveniment Electoral</i>	<i>PSRM</i>	<i>PPPDA</i>	<i>PPȘ</i>	<i>PUN</i>	<i>PN</i>	<i>PL</i>	<i>PNL</i>	<i>PPDA</i>	<i>PPRM</i>	<i>PAS</i>	<i>PRSM</i>	<i>PDM</i>	<i>S. Radu</i>	<i>Total</i>
Conferință de presă	6	1	1			4	1	1					1	15
Corturi	26	8	7	2									16	59
Concerte	0		4									1		5
Distribuire materiale electorale	5	1	1		4	2					1		18	32
Întâlniri cu cetățenii	24	5	10	12	2	4				1			8	66
Spoturi/dezbateri electorale/Emisiuni TV	5		1	4		1			1	1	1			14
Cadouri electorale	2	1	8									1	5	17
Din ușă în ușă			1											1
Evenimente oficiale														0
Marș automobilistic/Flash-mob		1												1
Sondaj telefonic				1										1
Total	68	17	33	19	6	11	1	1	1	2	2	2	48	210

3.2. Cazuri ce pot fi calificate drept utilizare de resurse administrative în perioada electorală/campanie electorală

La acest subiect, observatorii Promo-LEX au raportat 15 situații ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în favoarea candidaților (a se vedea Graficul nr. 11 și Tabelul nr. 7).

Graficul nr. 11

Astfel, au fost raportate:

- 3 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor de învățământ în timpul orelor de muncă (2 - PSRM, 1 - CI Silvia Radu);
- 4 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta întreprinderilor de stat în timpul orelor de muncă (2 – PSRM, 1 – PUN, 1- CI Silvia Radu);
- 8 întâlniri cu alegătorii organizate în incinta instituțiilor medicale în timpul orelor de muncă (4 – PSRM, 2 - PUN, 1 – PL, 1 - PPȘ).

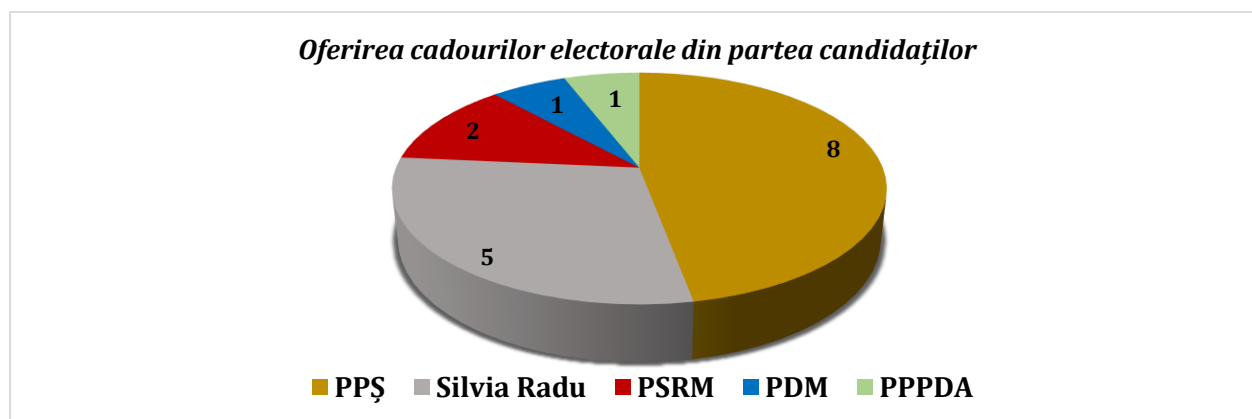
Tabelul nr. 7. Cazuri ce pot fi calificate ca utilizare a resurselor administrative în favoarea candidaților

N/O	Concurent	Data	Activitate	Note
1	I. Ceban, PSRM	05.05.18	Întâlnire cu angajații de la Î.M. Regia „Autosalubritate”	În timpul orelor de muncă
2		04.05.18	Întâlnire cu angajații Spitalului de Dermatologie și Maladii Comunicabile	În timpul orelor de muncă
3		03.05.18	Întâlnire cu pedagogii și elevii Liceul Teoretic ”N.M. Spătarul”	În timpul orelor de muncă
4		04.05.18	Întâlnire cu angajații Spitalul Clinic municipal de Ftiziopneumologie	În timpul orelor de muncă
5		08.05.18	Întâlnire cu colectivul Liceului Teoretic M. Berezovschi	În timpul orelor de muncă
6		03.05.18	Întâlnire cu alegătorii la Spitalul Clinic Municipal de boli contagioase de copii	În timpul orelor de muncă
7		08.05.18	Întâlnire cu angajații Spațiilor Verzi Chișinău	În timpul orelor de muncă
8		02.05.18	Întâlnire cu alegătorii la Spitalul Clinic Municipal pentru copii V. Ignatenco	În timpul orelor de muncă
9	V. Munteanu, PL	03.05.18	Întâlnire cu personalul medical de la AMT Rîșcani	În timpul orelor de muncă
10	R. Apostolova, PPȘ	04.05.18	Întâlnire cu angajații Centrului Republican de Diagnosticare Medicală	În timpul orelor de muncă
11	C. Codreanu, PUN	08.05.18	Întâlnire cu angajații Î.M. Regia „Autosalubritate”	În timpul orelor de muncă
12		04.05.18	Întâlnire cu angajații Institutului de Medicină de Urgență	În timpul orelor de muncă
13		16.05.18	Întâlnire cu angajații Centrului Consultativ Diagnostic Ciocana	În timpul orelor de muncă
14	Silvia Radu, CI	02.05.18	Întâlnire cu profesorii în Liceul Hyperion, la care a participat și primarul or. Durlești	În timpul orelor de muncă
15		02.05.18	Întâlnire cu Angajații de la Î.M. Regia „Autosalubritate”	În timpul orelor de muncă

3.3. Cazuri ce pot fi calificate drept oferire de bunuri în perioada electorală

Observatorii MO Promo-LEX au raportat cel puțin 17 cazuri ce poate fi calificate drept oferire de cadouri în perioada electorală (conform Graficului nr. 12).

Graficul nr. 12

Concurentul electoral PPŞ – 8 cazuri. În perioada monitorizată, observatorii Promo-LEX au raportat cel puţin 4 evenimente desfăşurate de candidaţii PPŞ sub genericul "Sărbătoarea Curţii": 2 - în Chişinău la data de 1 şi 6 mai şi, respectiv, 2 - în Bălţi la data de 13 mai. La evenimentele respective cel puţin 3 animatori deghizaţi în costumele eroilor din desene animate au distrat copiii din preajma blocurilor locative unde se desfăşura evenimentul (dansuri, baloane). Imediat după finalizarea Show-ului, candidaţii aveau posibilitatea de a discuta cu alegătorii din blocurile respective.

În alt caz, la data de 15 mai 2018, PPŞ a organizat "Ziua familiei" în scuarul Teatrului Vasile Alecsandri din mun. Bălţi. La eveniment a participat şi candidatul PPŞ la funcţia de primar al mun. Bălţi. Pentru organizarea evenimentului cu acces gratuit au fost plasate 2 tobogane, au participat 5 animatori, o moderatoare şi au fost oferite circa 100 baloane cu simbolul PPŞ.

Alte 2 cazuri realizate cu suportul financiar al PPŞ (din interviurile cu localnicii) sunt: instalarea a cel puţin 4 routere WiFi cu acces public în cele 4 localităţi din componenţa c. Jora de Mijloc, r. Orhei (05.05.2018) şi organizarea competiţiilor sportive în aceeaşi comună. La aceste competiţii au fost donate 15 biciclete şi un berbec.

De asemenea, pentru locuitorii c. Jora de Mijloc, r. Orhei, la data de 13.05.2018, Fundaţia Miron Şor a organizat un eveniment cu participarea a minim 300 de persoane care au fost transportate cu minim 10 microbuze şi 2 autocare la Restaurantul Sidney din or. Orhei. Acolo, pentru persoanele respective a fost organizat un Fourchette.

Candidatul Independent Silvia Radu – 5 cazuri. Pe reţelele de socializare, Silvia Radu promovează campania "Fă ceva bun pentru Chişinău" prin care solicită contribuţia oamenilor de afaceri/persoanelor juridice la diverse acţiuni menite să amelioreze situaţia din mun. Chişinău. Mesajul de bază al candidatei este ca această contribuţie să fie efectuată direct pentru cauze anumite şi nu pentru susţinerea financiară a acesteia în campania electorală.

În rezultatul acestei campanii, au fost întreprinse următoarele acţiuni:

- amenajarea unui teren de joacă pentru copii în Bubuieci, mun. Chişinău (10.05.2018);
- plantarea unui "covoraş" din aproximativ 12 mii flori în Grădina Publică Ştefan cel Mare (12.05.2018);
- amenajarea unei grădiniţe din mun. Chişinău: vopsitul locurilor de joacă, salubritate etc. (15.05.2018);
- dotarea cu aparate de aer condiţionat a Casei de Cultură din Tohatin, mun. Chişinău (15.05.2018);
- amenajarea unui loc de joacă pentru copii în sect. Buiucani, pe str. Alba Iulia, 8, mun. Chişinău (16.05.2018).

Menţionăm că cheltuielile suportate pentru activitatea din 10.05.2018 nu se regăsesc în Raportul financiar al candidatei. Totuşi, acţiunile descrise sunt promovate intens de candidată ca rezultat al campaniei personale "Fă ceva bun pentru Chişinău".

Concurentul electoral PSRM – 2 cazuri. La data de 03.05.2018, în mun. Chişinău, candidatul PSRM – Ion Ceban, însoţit de deputata Elena Hrenova, au organizat o masă festivă la restaurantul "Plovdiv" pentru 35 de veterani.

La data de 13.05.18, Fundaţia Primei Doamne Galina Dodon - "Din Suflet", a organizat în mun. Bălţi Festivalul Familiei (piaţa Vasile Alecsandri). La eveniment au participat candidatul PSRM la funcţia de primar al mun. Bălţi - Alexandr Usatîi, precum şi deputaţii Al. Nesterovschi şi Zinaida Greceanîi. Invitaţi speciali au fost soliştii trupei Lume. Pentru distracţia copiilor, au fost plasate cca 5 tobogane. Toate distracţiile organizate în cadrul festivalului au fost gratuite - sărituri pe saltea gonflabilă, tir, îngheţată, vată din zahăr, hoverboard, etc).

Concurentul electoral PDM – 1 caz. La 07.05.2018, în s. Nemţeni, r. Hînceşti, la Centrul de Sănătate din localitate, au fost prezenţi 6 medici specialişti (3 din Chişinău şi 3 din Hînceşti) care au oferit consultaţii medicale pentru minim 100 de pacienţi din s. Nemţeni. La eveniment au participat

președintele raionului Hîncești și reprezentanți ai Ministerului Sănătății care au ținut discursuri, fiind utilizat și un banner al PDM.

Concurentul electoral PPPDA – 1 caz. La data de 05.05.2018, în mun. Bălți, candidatul PPPDA Arina Spataru a organizat competiția sportivă la fotbal cu genericul - Cupa pentru "Bălți - capitala socială". Competiția s-a adresat exclusiv echipelor de minifotbal participante în Spartachiada USARB. La aceasta au participat cca 20 de studenți din căminele studențești. Aproximativ 10 jucători purtau tricouri cu sloganul Arina Spataru - DA Primar. Candidata PPPDA a oferit drept cadou o cupă și 7 medalii și a acordat diplome pentru locurile premiante.

3.4. Cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii unor personalități de peste hotare

La data de 9 mai 2018, candidatul PUN – Constantin Codreanu, a participat la recepția oferită de Klaus Iohannis, Președintele României, cu ocazia Zilei Europei. Informația respectivă a fost distribuită și promovată de candidat pe rețelele de socializare (inclusiv cu etichetarea paginii create în calitate de candidat la funcția de primar).

3.5. Cazuri ce pot fi calificate drept agitație cu utilizarea imaginii autorităților publice

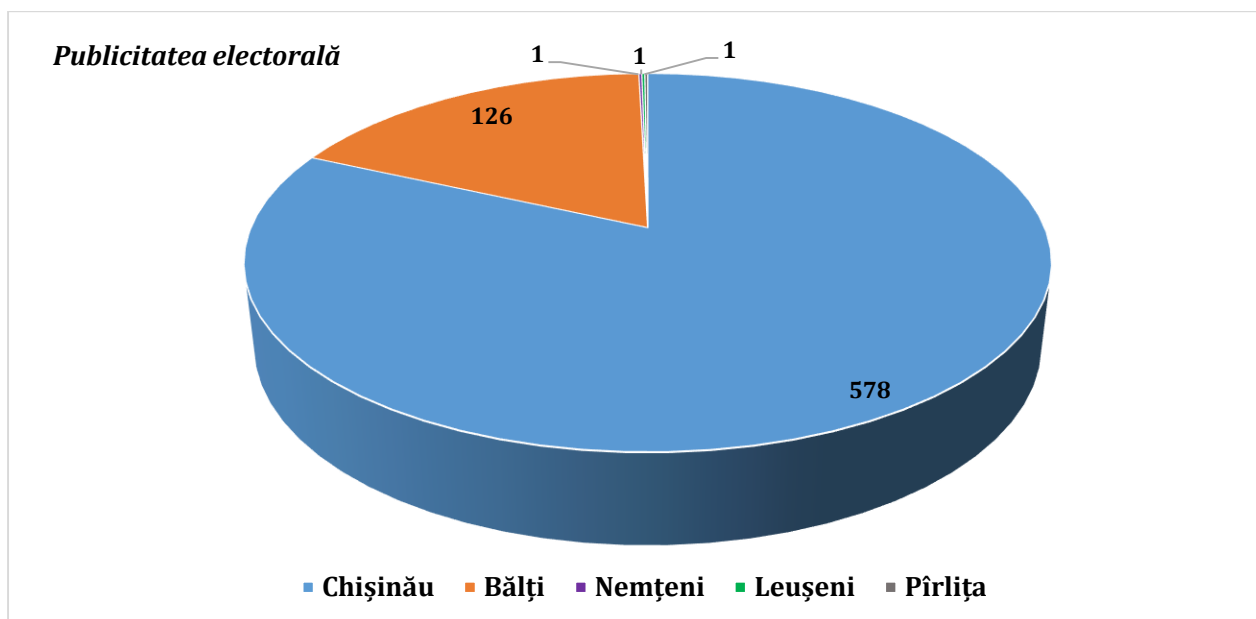
În Raportul nr. 3 reiterăm constatarea despre implicarea Președintelui R.M. în agitația electorală a candidaților PSRM Ion Ceban și Alexandr Usatîi la funcțiile de primar general al mun. Chișinău și, respectiv, la funcția de primar al mun. Bălți. Amintim că art. 52 alin. (8) din Codul electoral prevede că "nu pot fi utilizate în scop de publicitate electorală imagini ce reprezintă instituții de stat sau autorități publice, atât din țară, cât și de peste hotare, ori organizații internaționale. [...]". Totodată, am pune la îndoială însăși posibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a se implica în susținerea unui concurent electoral, desemnat de un partid politic, atâta timp cât art. 123 alin. (2) din Codul electoral îl obligă să renunțe la calitatea de membru al vreunui partid politic încă la etapa de validare a mandatului.

Astfel, menționăm că la data de 11 mai 2018, pe rețelele on-line (youtube) au fost publicate 2 spoturi video (în limba română și rusă) în care Președintele țării, dl Igor Dodon, declară că la data de 20 mai 2018 va vota pentru Ion Ceban, argumentând că doar PSRM a luptat cu corupția și doar Ion Ceban împreună cu echipa a luptat pentru dreptate, cu acordarea suportului locuitorilor mun. Chișinău. În final, dl Dodon îndeamnă cetățenii să voteze corect, pentru Ion Ceban, desemnat de PSRM. De asemenea, la data de 16 mai 2018, în cadrul unei conferințe de presă de la Reședința de Stat, Președintele Igor Dodon a făcut agitație electorală în favoarea candidatului PSRM pentru funcția de primar general al Chișinăului, Ion Ceban.

Suplimentar, implicarea Președintelui RM în activități de agitație în favoarea unui concurent poate fi interpretată drept utilizare a resurselor administrative în campania electorală.

3.6. Publicitate stradală/promoțională/on-line

Observatorii Promo-LEX au identificat cel puțin 707 situații în care participanții la alegerile locale noi au utilizat aceste tipuri de publicitate în activitatea de promovare. Cele mai multe au fost utilizate în mun. Chișinău – 578 (a se vedea Graficul nr. 13).

În 219 cazuri este vorba de publicitatea PSRM, 143 cazuri – PPȘ, 95 – PPPDA, iar 92 cazuri – PL (a se vedea Tabelul nr. 8).

Tabelul nr. 8. Publicitate electorală

Publicitate electorală	PSRM	PPPDA	PPȘ	PUN	PN	PL	PNL	PPRM	S.Radu	PAS	PRSM	PDM	Total
Billboard*	16	3	8	2	1	3							33
Bannere stradale*	2	1	10	3			1					1	18
Bannere on-line	6	1	0	8	1	6							22
Ziare/broșuri	47	5	12		1				18				83
Veste/geci/genți*	47		17		1								65
Tricouri și chipiuri (cumulativ)*	74	52	84	29	31	68			28				366
Drapele*	0		0		2		6						8
Pagini sponsorizate	0	3	0	3					1				7
Pliante//Calendare/ Felicitări/Postere/Invit ații	10	5	3	4	1	4		1			1	2	31
Pancarte	0	7	0										7
Afișe electorale	12	18	9	10		11				1	1		62
Panouri LED/City Light	5		0										5
Total	219	95	143	59	38	92	7	1	47	1	2	3	707

* În Tabel este reflectat numărul concret de unități raportate de monitorii Promo-LEX.

În cazul PSRM, cel mai utilizat gen de publicitate au fost semnele de vizibilitate marca PSRM (tricouri, veste, chipiuri, genți etc.), ziare și pancarte. În cazul PPȘ, ca și în cazul PSRM, cele mai utilizate au fost semnele de vizibilitate marca PPȘ, ziare/broșuri și bannere stradale.

3.7. Cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a publicității electorale cu încălcarea prevederilor legale

În baza rapoartelor observatorilor Promo-LEX, constatăm un caz de utilizare a publicității electorale fără respectarea cerințelor înaintate față de materialele publicitare și 4 cazuri de amplasare a publicității în locuri neautorizate.

Observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 cazuri în care a fost identificată distribuirea materialului electoral fără date privind data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care le-a tipărit, după cum urmează:

- calendare distribuite în mun. Chișinău de PPȘ;
- mesaj de felicitare de 9 Mai distribuit în mun. Bălți din numele candidatului PRSM, Oleg Topolnițchi;
- calendare distribuite în mun. Chișinău în susținerea candidatului PPRM, Maxim Braila.

De asemenea, monitorii Promo-LEX *au raportat 2 cazuri de plasare a publicității electorale în locuri neautorizate*, după cum urmează:

- un banner plasat pe geamul unui magazin în susținerea candidatului PSRM (Chișinău, Cricova);
- un billboard al PPȘ plasat pe un bloc de locuit de pe bd. Moscovei cu sloganul "Ziua Victoriei", concert organizat la 12 mai și finanțat de Fundația "Miron Șor".

3.8. Anularea înregistrării concurentului electoral

În data de 16 mai 2018, prin decizia sa, Curtea Supremă de Justiție a respins recursul și a menținut decizia primelor instanțe privind excluderea candidatei PPȘ la funcția de primar general al mun. Chișinău, Reghina Apostolova. În acest fel, pentru funcția de primar al mun. Chișinău, conform informației, la data de 16 mai 2018, vor concura 11 candidați.

Amintim că cererea de anulare a fost solicitată de PUN în baza Contestației depuse la CEC (nr. CEC-9/ALN2018/4) și la CECE (nr. 119) în data de 8 mai 2018. Prin contestația depusă, PUN invocă încălcarea de către candidata Reghina Apostolova a prevederilor art. 39 alin. (1) din Codul electoral ce stabilesc interzicerea finanțării directe și/sau indirecte, precum și susținerea materială sub orice formă a campaniilor electorale ale candidaților la alegeri și ale concurenților electorali de către alte state, de către întreprinderi, instituții și organizații străine, internaționale și mixte, precum și de către persoanele fizice care nu sunt cetățeni ai R.M.

Conform Hotărârii nr. 37 din 10 mai 2018, CECE a decis că se admit solicitările formulate de președintele executiv al PUN Anatolie Șalaru, expuse în contestația nr. 119 și sesizarea nr. 125 din 8 mai 2018. De asemenea, s-a solicitat Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, în cazul constatării încălcării legislației, să fie dispusă anularea înregistrării candidatei Reghina Apostolova.

Prima instanță, Judecătoria Chișinău, sediul Centru (Judecătore Natalia Mămăligă), în urma examinării dosarului nr. 3a-900/18 din data de 11 mai 2018 a acceptat cererea de anulare a înregistrării adresată de CECE nr. 1 Chișinău.

În data de 14 mai 2018 Curtea de Apel Chișinău, examinând cererea de apel declarată de PPȘ împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, a respins cererea de apel, menținând hotărârea primei instanțe.

IV. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În perioada 28 aprilie – 11 mai 2018, 13 concurenți electorali au declarat fonduri de campanie de 2 751 540,81 lei și au efectuat cheltuieli de 2 392 698, 65 lei, s.f. 358 842 lei.

MO Promo-LEX constată în continuare cu îngrijorare un transfer de pe contul curent al partidelor, de această dată din partea PL, pe contul „Fond electoral” al PL în sumă de 970 000 lei și îl califică drept o donație din partea unei persoane juridice, astfel semnalând încălcarea limitei donațiilor din partea persoanei juridice.

Ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate și materiale promoționale – 95%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente – 2%, servicii de sondare a opiniei publice – 2%, pentru utilizarea transportului au fost raportate - 1% și alte cheltuieli – 1%. MO Promo-LEX constată o raportare deficitară pentru categoriile de cheltuieli vizibile: locațiunea sediilor de campanie, utilizarea mijloacelor de transport, utilizarea telecomunicațiilor și a muncii voluntarilor. Din cei 16 concurenți înregistrați, doar C.I. Silvia Radu și PN au declarat cheltuieli pentru transport și doar PN a declarat un cuantum de 16 666, 66 lei pentru chiria sediului de campanie, iar PPȘ a raportat cheltuieli pentru telecomunicații.

MO Promo-LEX estimează că 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală monitorizată. Suma totală a cheltuielilor constatate ca fiind nedeclarate este de cel puțin 1 144 229 lei, categoria majoră a cheltuielilor neraportate fiind pentru publicitate stradală și materiale promoționale.

MO Promo-LEX amintește că, în primele două săptămâni de campanie, candidatul de la PPȘ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei, a efectuat cheltuieli estimate de cel puțin 114 100 lei, astfel depășind plafonul maxim stabilit pentru circumscripția respectivă – de 93 504,18 lei. Deși nu a mai avut dreptul legal de a cheltui bani, acesta a continuat să organizeze concerte și să ofere cadouri electorale pentru alegătorii circumscripției Jora de Mijloc în sumă de 80 500 lei pentru perioada 28 aprilie – 11 mai 2018..

4.1. Fonduri electorale și trezorerieri

Potrivit datelor publicate pe paginile oficiale ale APL de nivel II⁵⁶ și ale Comisiei Electorale Centrale⁷, MO Promo-LEX constată că, până la data de 11 mai 2018, din 16 concurenți electorali înregistrați, 15 și-au confirmat trezoreriile la CEC (PPCNM, PPPDA, PL, PPȘ, PSRM, PDM, PN, C.I. Silvia Radu, C.I. Elena Grițco, PNL, PPRM, PUN, PAS, PRSM, PPDA) și doar 12 (PPPDA, PL, PPȘ, PSRM, PDM, PN, C.I. Silvia Radu, PNL, PPRM, PUN, PAS) și-au deschis cont “Fond electoral” (a se vedea Tabelul nr. 9).

Tabelul nr. 9. Desemnarea trezorierilor și deschiderea conturilor “Fond electoral”

Apartenența politică a candidaților	Nr. de candidați în alegeri	Data înregistrării concurenților electorali	Data confirmării trezorierilor de către CEC/CECE I	Data deschiderii conturilor “Fond electoral”
PPCNM	1	10.04.2018	24.04.2018	-
PPPDA	3	11.04.2018	17.04.2018	18.04.2018
PL	1	11.04.2018	24.04.2018	18.03.2018
PPȘ	3	11.04.2018	17.04.2018	12.04.2018
PPDA	1	11.04.2018	15.05.2018	Demers
PSRM	6	12.04.2018	17.04.2018	12.04.2018

⁵ Pagina oficială a APL II Chișinău, <https://bit.ly/2w10Gi4>

⁶ Pagina oficială a APL II Bălți, <https://bit.ly/215nMc1>

⁷ Pagina oficială a CEC, rubrica Hotărâri, <https://bit.ly/2Kwfb0u> și rubrica Susținerea financiară a campaniei <https://bit.ly/2HI1Fco>

PDM	5	13.04.2018	17.04.2018	18.04.2018
PVE	1	17.04.2018	-	Demers
PN	1	21.04.2018	24.04.2018	18.04.2018
PNL	1	21.04.2018	04.05.2018	03.05.2018
PPRM	1	21.04.2018	04.05.2018	04.05.2018
PRSM	2	21.04.2018	15.05.2018	25.04.2018
PUN	2	21.04.2018	04.05.2018	03.05.2018
PAS	1	21.04.2018	04.05.2018	26.04.2018.
C.I. Silvia Radu	1	21.04.2018	24.04.2018	27.04.2018
C.I. Grițco Elena	1	24.04.2018	01.05.2018	Demers
Total	31	x	x	x

4.2. Raportarea financiară a concurenților electorali

MO Promo-LEX constată că pentru perioada 28 aprilie – 04 mai 2018, 11 concurenți din 16 înregistrați au depus rapoarte săptămânale privind finanțarea campaniei electorale (PPPDA, PDM, PL, PN, PSRM, PPȘ, PUN, PPRM, PAS, PPCNM, C.I. Silvia Radu), iar pentru perioada 05 – 11 mai 2018, 13 concurenți au depus astfel de rapoarte (PPPDA, PDM, PL, PN, PSRM, PPȘ, PUN, PPRM, PAS, PPCNM, PNL, PRSM, C.I. Silvia Radu). Pe de altă parte, până la 11 mai 2018, 3 concurenți electorali (PPDA, PVE, C.I. Elena Grițco) au prezentat demersuri de neefectuare a cheltuielilor.

Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, CEC a publicat în termen rapoartele depuse la 05 și 11 mai 2018. Totodată, constată că rapoartele C.I. Silvia Radu au fost publicate cu întârziere pe pagina oficială a APL de nivel II Chișinău. Cu regret, se constată că demersul de neefectuare a cheltuielilor a C.I. Elena Grițco nu a fost publicat pe pagina APL de nivel II Bălți nici până la data lansării raportului în cauză al Promo-LEX.

4.3 Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale

Conform rapoartelor pentru perioada 28 aprilie – 11 mai 2018, volumul veniturilor declarate de către 12 concurenți electorali este de 2 751 540,81 lei și cuantumul cheltuielilor – de 2 392 698, 65 lei, iar soldul final – de 358 842 lei. Astfel, PPȘ a acumulat 130 146 lei, PSRM – 588 575 lei, PL – 977 444,55 lei, PPPDA – 134 584,80 lei, PN – 310 383,68 lei, PDM – 13 114 lei, PPRM – 19 000 lei, PNL – 2 500 lei, PAS – 5 684 lei, PRSM – 7 000 lei, PUN – 567 700 lei, PPDA – 7 000 lei. Cuanumul veniturilor declarate pentru această perioadă constituie 15,26 % din plafonul stabilit pentru un singur concurent electoral în mun. Chișinău care este de 18 025 253, 63 lei. Potrivit rapoartelor financiare depuse la CEC, nici un concurent nu a depășit plafonul maxim stabilit de Comisie în vreo circumscripție electorală⁸.

4.3.1. Respectarea plafoanelor de acumulare a veniturilor

Totodată, amintim că, deși plafoanele concurenților electorali se cumulează în dependență de numărul circumscripțiilor în care concurează candidații de la un anumit partid, din considerentele existenței unui singur cont “Fond electoral”, în opinia Promo-LEX, este substanțială respectarea limitelor plafonului setat pentru fiecare circumscripție. Potrivit estimării cheltuielilor reale ale candidatului PPȘ în c. Jora de Mijloc, pentru perioada 13 – 27 aprilie, acesta deja depășise plafonul maxim de colectare a veniturilor pentru că efectuase cheltuieli de cel puțin 114 100 lei, adică cheltuieli mai mari decât raportase candidatul, care efectiv au depășit plafonul de 93 504,18 lei⁹.

⁸ Raportul nr. 1 al Misiunii de Observare a Alegerilor Locale Noi din 20 mai 2018, pag. 30, Graf. 11
<https://bit.ly/2HNwLen>

⁹ Raportul nr. 2 al Misiunii de Observare a Alegerilor Locale Noi din 20 mai 2018, pag. 39.

Tabelul nr. 10. Plafoanele maxime de colectare a veniturilor per circumscripție electorală

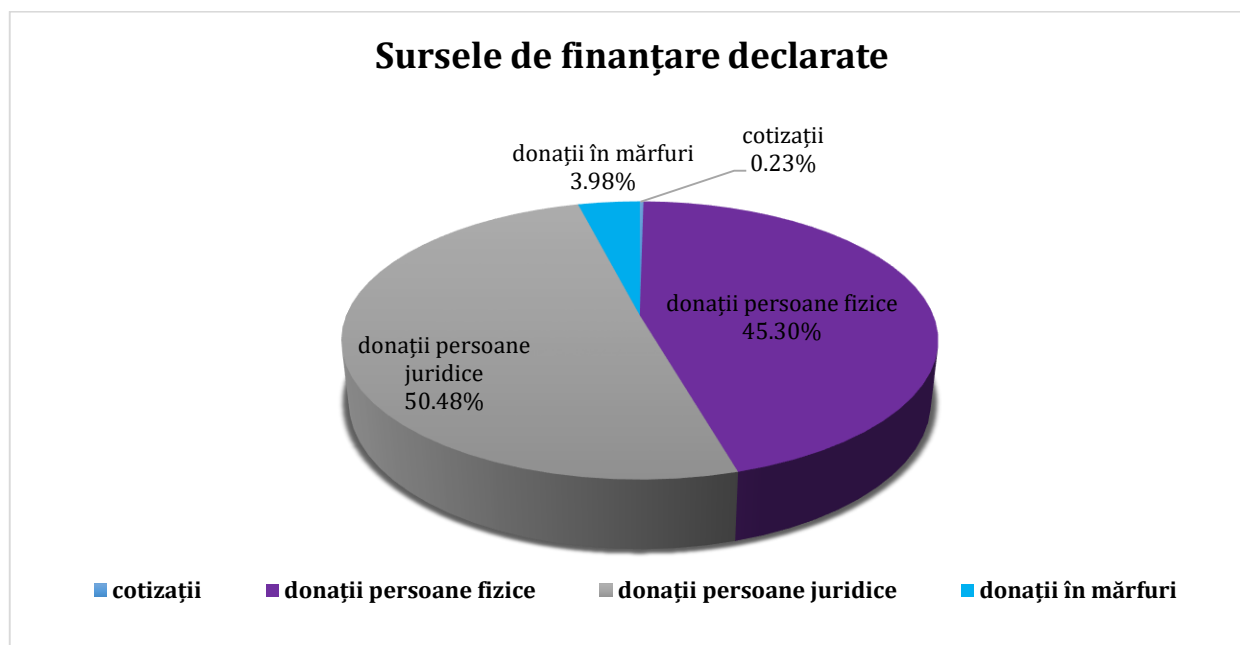
Nr.	Circumscripțiile electorale	Candidați înregistrați	Coeficientul plafonului, lei	Nr. de alegatori	Plafonul maxim stabilit, lei
1.	mun. Chișinău	PSRM, PPPDA PL, PPȘ, PPDA, PPCNM, PVE, PNL, PPRM, PRSM, PUN, C.I. Silvia Radu	28,49	632687	18 025 252,63
2.	mun. Bălți	PSRM, PPPDA, PPȘ, PN, PUN, PAS, PRSM, C.I. Elena Grițco	28,49	105340	3 001 136,60
3.	c. Leușeni, r. Hîncești	PDM, PSRM	28,49	1858	52 934,42
4.	s. Nemțeni, r. Hîncești	PDM, PSRM	28,49	1489	42 421,61
5.	c. Jora de Mijloc, r. Orhei	PDM, PPȘ, PSRM	28,49	3282	93 504,18
6.	c. Volovița, r. Soroca	PDM	28,49	1646	46 894, 54
7.	c. Pîrlița r. Ungheni	PDM	28,49	4376	124 762,24

4.3.2. Sursele de finanțare declarate în rapoartele săptămânale

Sursele de finanțare ale concurenților electorali sunt constituite din:

- cotizații de membru/ transfer de pe contul unui partid politic (PAS) în sumă totală de 5 684 lei;
- donații financiare a 108 persoane fizice în sumă de 1 097 205 lei pentru 9 concurenți (PPȘ, PPPDA, PSRM, PUN, PPDA, C.I. S. Radu, PPRM, PRSM, PDM);
- donații din partea a 2 persoane juridice pentru 2 concurenți electorali (PL, PN), transferuri de pe contul partidului politic în sumă de 1 222 600 lei (PL, PN),
- donații materiale în sumă totală de 96 336,36 lei pentru 5 concurenți (PN, PUN PPPDA, C.I. S. Radu, PAS).

Graficul nr. 14

Referindu-ne la norma legală privind plafonul donațiilor din partea persoanelor juridice¹⁰, care nu poate depăși 100 de salarii medii pe economie pentru anul curent, în speță 615 000¹¹ lei, MO Promo-

¹⁰ Art. 41, alin. (2), lit. e) din Codul electoral stipulează că plafoanele donațiilor din partea persoanelor fizice și juridice în contul „Fond electoral” pentru o campanie electorală constituie 50 și, respectiv, 100 de salarii medii lunare pe economie stabilite pentru anul respectiv.

¹¹ Potrivit Hotărârii Nr. 54 din 17.01.2018 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2018, acesta este în cuantum de 6 150 lei.

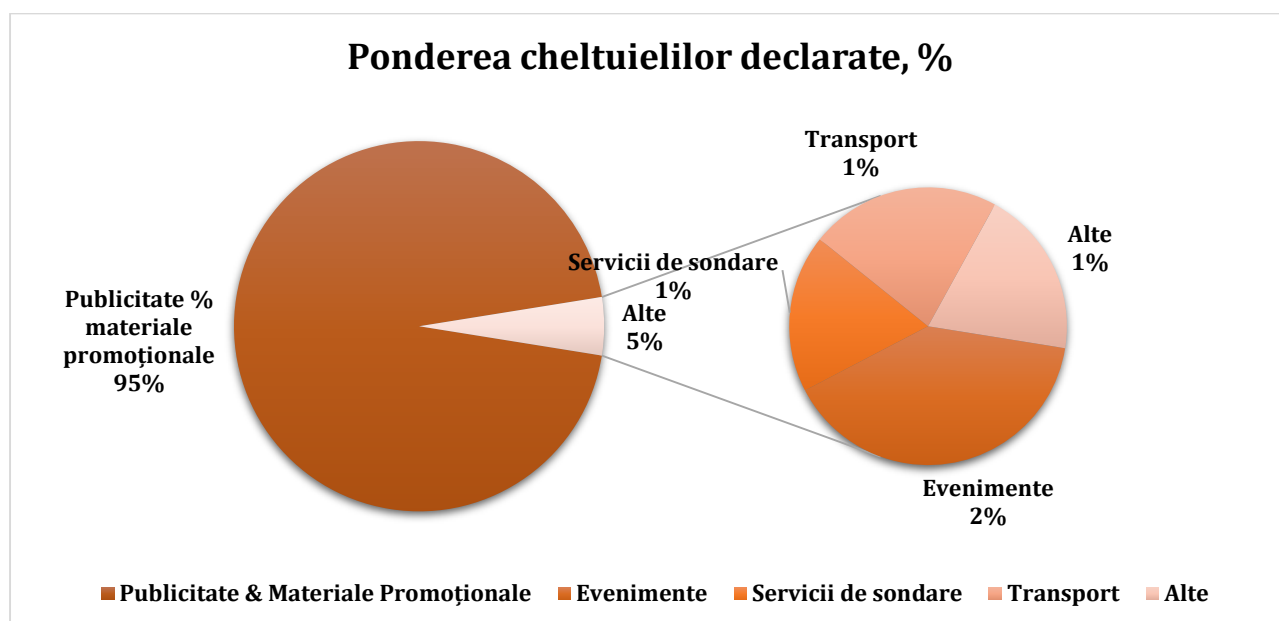
LEX constată că, în perioada de raportare, PL a înregistrat 2 transferuri de pe contul partidului în contul Fond electoral care, cumulativ ating suma de 970 000 lei. Aceste tranzacții pot fi calificate drept donații din partea partidului (persoană juridică) și prezumă încălcarea limitei donațiilor din partea persoanei juridice. MO Promo-LEX amintește că, potrivit art. 75 din Codul electoral, pentru încălcarea legislației electorale, CEC sau consiliul electoral de circumscripție poate aplica concurenților electorali un șir de sancțiuni¹².

Conform analizei MO Promo-LEX, 1 concurent electoral (PUN) a înregistrat donații cu indiciile - "mari" - de la 75 mii până la 1 mln lei, din partea a 2 donatori, persoane fizice. Aceștia cad sub incidența pct. 20 din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale al CEC, în speță, sub necesitatea verificării de către Serviciul Fiscal de Stat (SFS) a provenienței contribuțiilor financiare virate concurenților electorali. Astfel, MO Promo-LEX, recomandă SFS să verifice originea donațiilor "mari", iar autoritățile electorale - sesizarea Curții de Conturi într-o efectuare a unui control a surselor de venit ale concurenților electorali vizati în aceste categorii de donații.

4.3.3. Cheltuielile declarate în rapoartele săptămânale

Potrivit rapoartelor financiare totalizatoare, ponderea majoră a cheltuielilor declarate este pentru publicitate - 78%, pentru materiale promoționale - 17%, cheltuieli pentru întruniri și evenimente - 2%, servicii de sondare a opiniei publice - 1%, pentru utilizarea transportului au fost raportate - 1%, alte cheltuieli - 1% (A se vedea Graficul nr. 15).

Graficul nr. 15

a. Cheltuieli pentru organizare de întruniri și evenimente

Potrivit rapoartelor financiare, 3 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru organizare de întruniri și evenimente, în sumă de 53 707,59 lei: PPȘ - 43 408, 59 lei; PPPDA - 7 395 lei; PPRM - 2 904 lei.

a) avertisment; b) anularea înregistrării grupului de inițiativă; c) intentarea procesului contravențional conform legislației; d) lipsirea de alocații de la bugetul de stat, ca sancțiune de bază sau complementară; e) solicitarea anulării înregistrării concurentului electoral.

(5) Anularea înregistrării se aplică la solicitarea Comisiei Electorale Centrale, iar în cazul alegerilor locale - și la solicitarea consiliului electoral de circumscripție, prin hotărâre judecătorească definitivă care constată: a) folosirea de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materiale nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral;

b. Cheltuieli de publicitate

Potrivit rapoartelor financiare, 8 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru publicitate în sumă de 2 084 164,52 lei: PPȘ – 35 800, 23 lei; PSRM – 582 386, 75 lei; PL – 671 042, 72 lei; C.I. Silvia Radu – 35 232,30 lei; PN – 258 765,75 lei, PPPDA – 44 614 lei, PDM – 5120 lei, PUN – 451 203 lei.

c. Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit rapoartelor financiare, 11 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru materiale promoționale în sumă de 444 197 lei: PPPDA – 44 310 lei; PPȘ – 12 700 lei; PSRM – 5 800 lei; PN – 16 200 lei, PDM – 7 925, PNL – 2 000 lei, PAS – 5680 lei, PPRM – 13 020 lei, C.I. Silvia Radu – 218 362 lei, PUN – 115 200 lei, PPDA – 3 000 lei.

d. Cheltuieli pentru transport de persoane și bunuri

Potrivit rapoartelor financiare, doar 2 concurenți electorali au reflectat cheltuieli pentru deplasări în scop electoral în Republica Moldova, în sumă de 30 000 lei: PN – 15 000 lei, C.I. Silvia Radu – 15 000 lei.

e. Cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice

Potrivit rapoartelor financiare, un concurent electoral a reflectat cheltuieli pentru servicii de sondare a opiniei publice, în sumă de 24 842, 60 lei.

k. Alte cheltuieli

Potrivit rapoartelor financiare, doar un concurent electoral a reflectat cheltuieli pentru comunicații: PPȘ - 5 100 lei, doar 1 concurent a reflectat cheltuieli pentru chiria spațiilor – 16 667 lei. Alți 12 concurenți au efectuat cheltuieli pentru servicii bancare în cuantum de 6 261 lei.

4.4. Cheltuielile concurenților electorali constatate de observatorii Promo-LEX și nereflectate în rapoartele financiare

a) Cheltuieli pentru evenimente publice

Cheltuielile pentru evenimente publice constau din mediatizarea în mass media și din onorariile artiștilor, costurile de închiriere a spațiului, scenă, sonorizare etc. Pentru calcularea cheltuielilor pentru evenimente/concerte electorale, a fost luată drept bază de calcul înmulțirea onorariului fiecărui artist (tariful de piață) care a evoluat pentru un anumit potențial concurent la timpul de facto lucrat per eveniment.

Potrivit observatorilor Promo-LEX, cel puțin 4 concurenți electorali (PPȘ, PDM, PSRM, PPPDA) au efectuat cheltuieli pentru organizarea a 4 concerte, 3 evenimente de divertisment pentru copii, 3 competiții sportive și consultații medicale gratuite. Cel puțin 10 artiști și 8 animatori au fost implicați în concertele respective.

MO Promo-LEX amintește că, candidatul de la PPȘ în c. Jora de Mijloc, r. Orhei, în primele două săptămâni de campanie a efectuat cheltuieli estimate de cel puțin 114 100 lei astfel depășind plafonul maxim stabilit pentru circumscripția respectivă - 93 504,18 lei. Acest fapt prezumă că candidatul respectiv nu mai are dreptul să cheltuiască în această localitate. În caz contrar, resursele utilizate rămân a fi în afara normei legale. Totuși, Promo-LEX, constată următoarele cheltuieli nedeclarate inclusiv din partea candidatului menționat.

Potrivit constatărilor, în CECE Jora de Mijloc, PPȘ a organizat cel puțin un concert cu utilizarea instalațiilor de sonorizare, o competiție sportivă și un eveniment distractiv cu implicarea a 8 animatori. Au prestat artiștii Vitalie Dani și Doina Sulac cât și 8 animatori. Cheltuieli estimate pentru prestația artiștilor/animatorilor de cel puțin 14 000 lei. A mai fost raportată instalarea topoganelor gonflabile. Au fost înmânate medalii, diplome și trofee, 15 biciclete (30 000 lei) și un berbec (4 500 lei). A fost raportat un spot video de cel puțin 14 000 lei. Observatorii au mai raportat instalarea routerelor WIFI în cele 4 localități din Comuna Jora de Mijloc – cel puțin 16 000 lei (1 router - 4 000 lei). Au fost oferite cca. 200 căni cu logo-ul Șor – 2 000 lei. Cheltuieli total estimate de cel puțin 80

500 lei. Mai mult ca atât, la 18 mai 2018, PPŞ planifică organizarea unui concert cu implicarea scenei mobile şi a artiștilor Anastasia Lazariuc, trupa Zdob şi Zdub, Ionel Istrati, Natalița Olaru, Natan, prezumând cheltuieli de cel puțin 100 000 lei.

Referitor la PPŞ, pentru CECE Chişinău şi Bălţi, observatorii Promo-LEX au raportat alte 2 concerte şi 2 evenimente distractive pentru copii în cadrul „Sărbătorii Curţii”, cu participarea artiștilor Vitalie Dani, Margareta Ivanuş, 6 animatori, a câte 2 ore. Locația concertelor de la Bălţi a fost dată în chirie cu 6000 lei (2h). Au fost organizate mese festive (fourchette) pentru cel puțin 200 persoane/50 lei pers. Cheltuieli total estimate de cel puțin 31 000 lei.

Privitor la C.I. Silvia Radu, observatorii Promo-LEX, au raportat donații materiale nedeclarate în rapoartele financiare – donația materială a constat în amenajarea unui teren de joacă pentru copii. Au fost amplasate 6 bănci (scaune), 2 scrâncioburi și o masă pentru copii. Cheltuieli estimative de 28 600 lei.

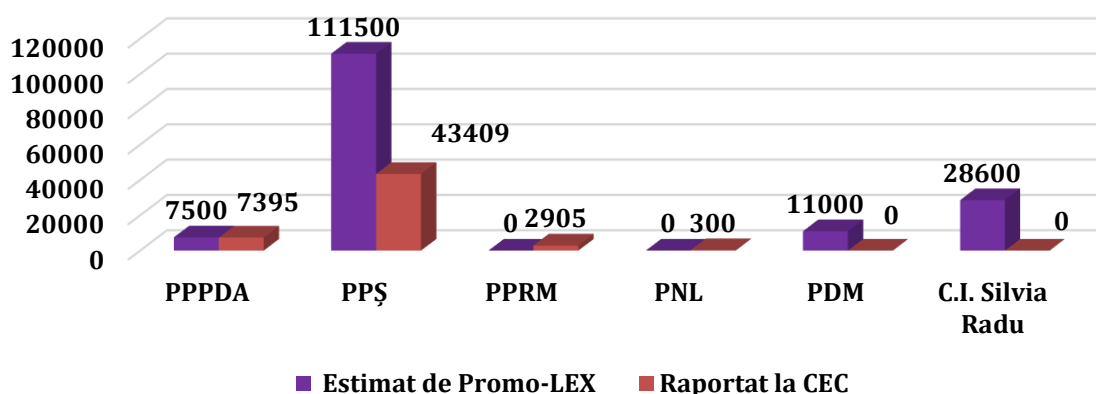
Privitor la PDM, observatorii Promo-LEX, au raportat un concert. Au prestat artiștii Doina Arseni, Lenuța Gheorghită și Mihai Ciobanu. Observatorii au mai raportat oferirea de consultații gratuite din partea medicilor specialiști pentru minim 100 de pacienți din s. Nemțeni a câte 150 lei estimativ per consultație. Au fost raportate instalații de sonorizare de cel puțin 3500 lei. Cheltuieli estimate de cel puțin 11 000 lei.

Privitor la PPŞ, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 3 concerte, 2 competiții sportive cu utilizarea instalațiilor de sonorizare şi 3 evenimente distractive pentru copii în cadrul „Sărbătorii Curţii”, cu participarea a 8 animatori, a câte 2 ore. A mai fost raportată instalarea toboganelor gonflabile. Locația concertelor de la Bălţi a fost dată în chirie cu 6000 lei (2h). Au fost organizate mese festive (fourchette) pentru cel puțin 200 persoane/50 lei pers. Au prestat artiștii Doina Arseni, Lenuța Gheorghită și Mihai Ciobanu, Vitalie Dani (2), Margareta Ivanuş și Doina Sulac. Cheltuieli estimate pentru prestația artiștilor de cel puțin 26 000 lei. Au fost înmânate medalii, diplome și trofee, 15 biciclete și un berbec. A fost raportat un spot video de cel puțin 14 000 lei. Observatorii au mai raportat instalarea router-elor WIFI în cele 4 localități din Comuna Jora de Mijloc – cel puțin 3 200 lei. Au fost oferite cca 200 căni cu logo-ul Șor – 2000 lei. Cheltuieli total estimate de cel puțin 100 200 lei.

Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX, au raportat cel puțin o competiție sportivă cu utilizarea instalațiilor de sonorizare, la care au participat cca 20 pers. dintre care 10 purtau tricouri cu sloganul Arina Spataru - DA Primar. Au fost înmânate o cupă și 7 medalii, precum și diplome. Cheltuieli estimate de cel puțin 7 500 lei.

Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat 1 concert și o masă festivă pentru 35 veterani. Cheltuieli estimate de cel puțin 25 000 lei; PSRM – instalarea unui teren de joacă. Cheltuieli estimate de cel puțin 47 000 lei. Cheltuieli total estimate de cel puțin 72 000 lei. (A se vedea graficul nr. 16).

Cheltuieli estimate pentru evenimente publice, lei

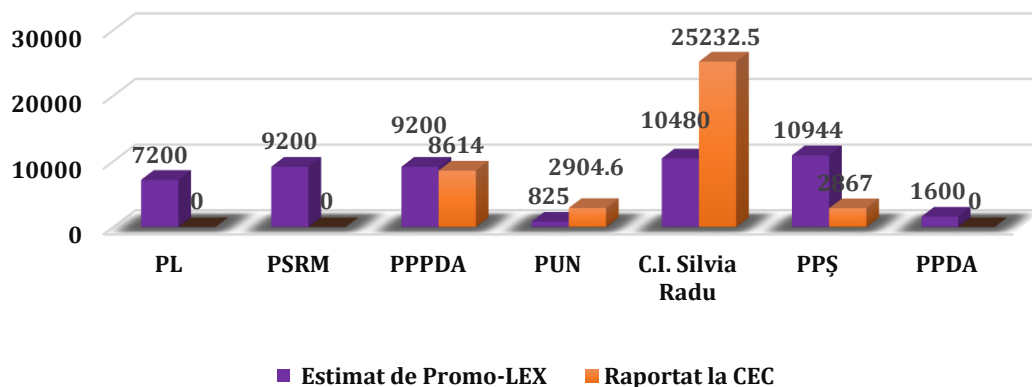

Conferințe de presă

PUN – 1 (10,39 min) – cel puțin 831,2, PPŞ – 10 944 lei (136,80 min) – cel puțin 1 200 lei, PL – 3 (90 min) – cel puțin 7 200 lei; PPPDA – 5 (110 min) – cel puțin 8 800 lei; PSRM – 7 (115 min) – cel puțin 9 200 lei; C.I. Silvia Radu – 3 (131 min) – 10 480 lei, PPDA – 1 (20 min) – 1600 lei. Conform calculelor MO Promo-LEX, suma totală estimată pentru cheltuieli pentru conferințe de presă este de cel puțin 50 255,20 lei. (A se vedea Graficul nr. 17)

Graficul nr. 17

Cheltuieli estimate pentru conferințe de presă, lei

b) Cheltuieli pentru recompensele voluntarilor/agitatorilor

MO Promo-LEX amintește că, potrivit art. 43, alin. (10) din Codul electoral, [...] toate acțiunile de voluntariat [...] în perioada campaniei electorale în favoarea candidatului sau concurentului electoral se evaluează de [...] către concurentul electoral și se indică obligatoriu în raportul financiar conform procedurii stabilite prin regulamentul aprobat de CEC¹³.

¹³ Pct. 14¹ din Regulamentul privind finanțarea campaniei electorale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3352 din 4 mai 2015, stipulează că, concurenții electorali au obligația să indice în rapoartele financiare toate serviciile și acțiunile prevăzute la art. 382 alin. (7) din Codul electoral, care au fost prestate gratuit de persoane fizice și

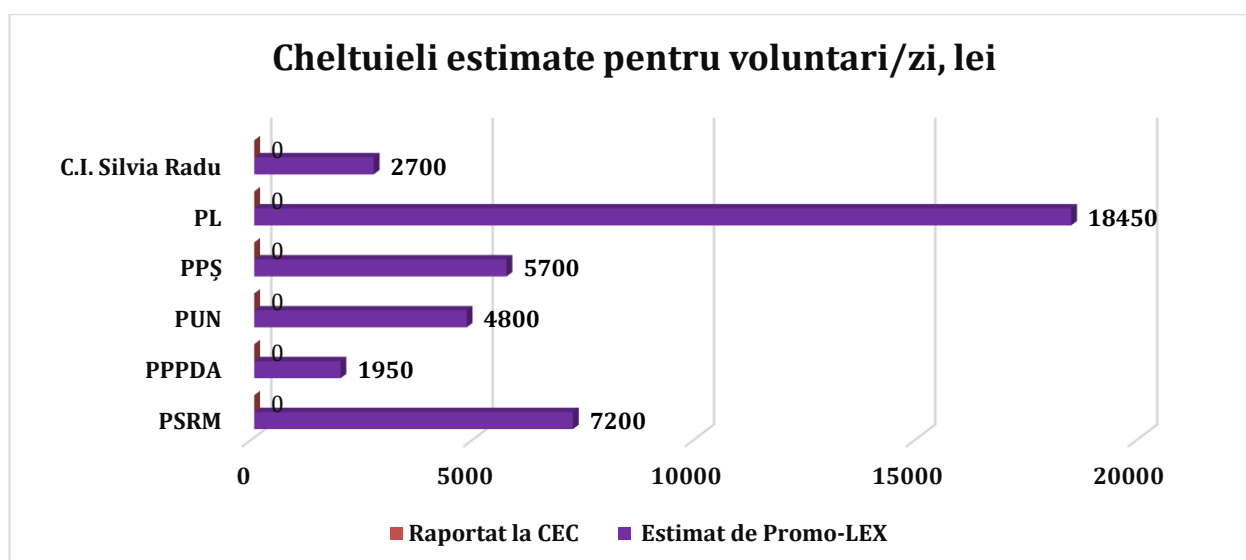
Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, nici un concurent electoral nu a declarat cheltuieli pentru o astfel de categorie, deși 6 din aceștia au implicat voluntari în primele 2 săptămâni de campanie electorală. De asemenea, nici un concurent electoral nu a declarat în raport aceste servicii în *lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii pe perioada electorală*, anexă la raport.

La estimarea cheltuielilor pentru recompensele voluntarilor, s-a luat drept bază de calcul nr. de voluntari ai fiecărui concurent înmulțit la recompensa minimă raportată de observatorii Promo-LEX. S-a raportat implicarea a cel puțin 272 voluntari în activitatea zilnică de agitație electorală a 6 CE și o recompensă de cel puțin 150 lei.

Astfel, în perioada vizată, pe parcursul campaniei PPȘ a implicat cel puțin 38 voluntari (MO Promo-LEX a estimat cheltuieli de cel puțin 5 700 lei/zi); PUN – cel puțin 32 voluntari – (4 800 lei/zi); PL - 123 voluntari (18 450 lei/zi); PPPDA – 13 voluntari (1 950 lei/zi); PSRM – 48 voluntari (7 200 lei/zi), C.I. Silvia Radu – cel puțin 18 voluntari (2 700 lei/zi).

Conform estimărilor MOA Promo-LEX, suma totală estimată pentru recompense destinate celor 176 voluntari/agitatori pentru o zi de agitație electorală este de cel puțin 40 800 lei (A se vedea Graficul nr. 18).

Graficul nr. 18

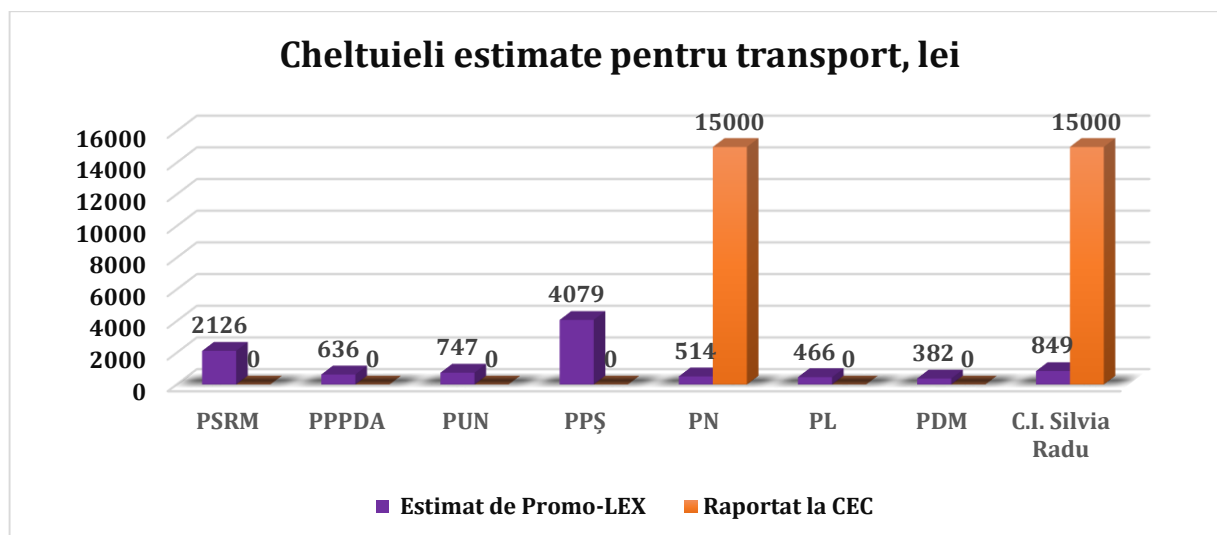

c) Cheltuieli de transport

Observatorii Promo-LEX au raportat utilizarea automobilelor în RM cu scop electoral de către cel puțin 6 CE. Doar 2 CE au indicat astfel de cheltuieli în rapoartele depuse la CEC. Din cei 8 concurenți electorali, 6 au omis să raporteze un quantum de cel puțin 22 587 lei (PUN, PSRM, PL, PPPDA, PN, PDM).

Formula de calcul utilizată reflectă înmulțirea unui mediu de consum de 9 l/100 km (automobil), 10 l/100 km (microbuz), 35 l/100 km (autocar) - înmulțit la distanța parcursă și înmulțit la prețul de combustibil de 16,6 lei (A se vedea Graficul nr. 19).

PUN – 747 lei (cel puțin 500 km); PPȘ – 4079 lei (cel puțin 500 km/5 autocare; 786 km/automobile); PL – 466 lei (cel puțin 312 km); PPPDA 636 lei (cel puțin 426 km); PN – 514 lei (cel puțin 344 km); PSRM – lei (cel puțin 1 430 km), PDM – 382 lei (cel puțin 256 km), C.I. Silvia Radu – 849 lei (cel puțin 568 km)

d) Cheltuieli pentru materiale promoționale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale depuse la CEC 6 CE au omis reflectarea anumitor cheltuieli pentru materiale promoționale. Suma totală estimată pentru cheltuieli de publicitate este de cel puțin 439 885 lei (A se vedea Graficul nr. 20)

Pentru calcularea cheltuielilor respective, a fost luată drept bază de calcul înmulțirea fiecărui tip de material promoțional raportat de observatorii Promo-LEX la prețurile minime sesizate pe piață. Conform verificărilor observatorilor Promo-LEX, prețul minim pentru 1 unit. de geacă cu logo – 250 lei, prețul minim pentru 1 unit. de tricou imprimat – 150 lei, prețul minim pentru 1 unit. de balon imprimat – 3 lei, prețul minim pentru 1 unit. de banner 3x20m2 – 5000 lei, prețul minim lunar estimativ al unei unit. de poster format A3, hârtie lucioasă – 2,5 lei pentru un tiraj de 5 000; 1 unit. de calendar format A3 hârtie lucioasă color – 2,5 lei; a unei unit. de poster A4, hârtie mată – 0,5 lei pentru un tiraj de 15 000, costul unei broșuri/carte 110 pagini – 49,9 lei, costul unei unit. de ziar (8 pag.) – 1 leu la un tiraj 100 000 ex., costul unei unit. de pliant 21x20cm2 – 2 lei; 1 unit. de flyer pentru mâner, tir. 200000 ex., hârtie lucioasă – 2,5 lei; 1 unit. de pliant 2x1cm2 la un tir. 300 000ex. – 0,5 lei; 1 unit. de pliant 10x12cm2 la un tir. 50 000 ex. – 1 leu. 1 balon imprimat cu mesaj și logo – 2,5 lei, 1 magnet cu mesaj și logo – 3,5 lei, 1 flyer A5 – 0,5 lei, 1 abțibild 9x11,5cm2 - 3 lei, 1 spot de 30 sec – cel puțin 10 000 lei, 1 tricou – 190 lei, 1 chipiu – 110 lei.

Privitor la PPȘ, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 450 baloane cu logo-ul Șor, 78 tricouri, 45 chipiuri. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 20 895 lei.

Privitor la PL, observatorii Promo-LEX, au raportat 103 tricouri, drapele cu hampă - 30 unit.; chipiuri - 60 unit. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 30 670 lei.

Privitor la PRSM, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 200 felicitări cu ocazia sărbătorilor de 9 mai din partea candidatului Oleg Topolnițchi; 100 postere cu titlul - Pentru ordine și dezvoltare - Imprimat de SRL Creativ Media, Contractul nr. 001, tiraj 100 buc., achitat din fondul electoral. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 850 lei.

Privitor la PPRM, observatorii Promo-LEX au raportat 1 spot electoral cu durata de 30 sec. prin care susține că oamenii își doresc un primar tânăr care va schimba lucrurile spre bine, având cheltuieli estimate de cel puțin 5000 lei.

Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX au raportat ziare *Jurnal de Chișinău*, 4 pagini duble, bilingv. Edit. *Tipar Grup SRL*, nr comenzii 438, tiraj 100 000 ex. pliant format A 5, 4 pagini, bilingv, Tiraj 2000, 04.05.2018, *Magnum&Co SRL*, (individualizat pentru sectorul Ciocana) pliant, 15x9 cm, 1 pagină, *Magnum&Co SRL*, com. 101, tiraj 5000, în jur de 50 pliant, 20x7 cm, 1 pagină, *Magnum&Co*

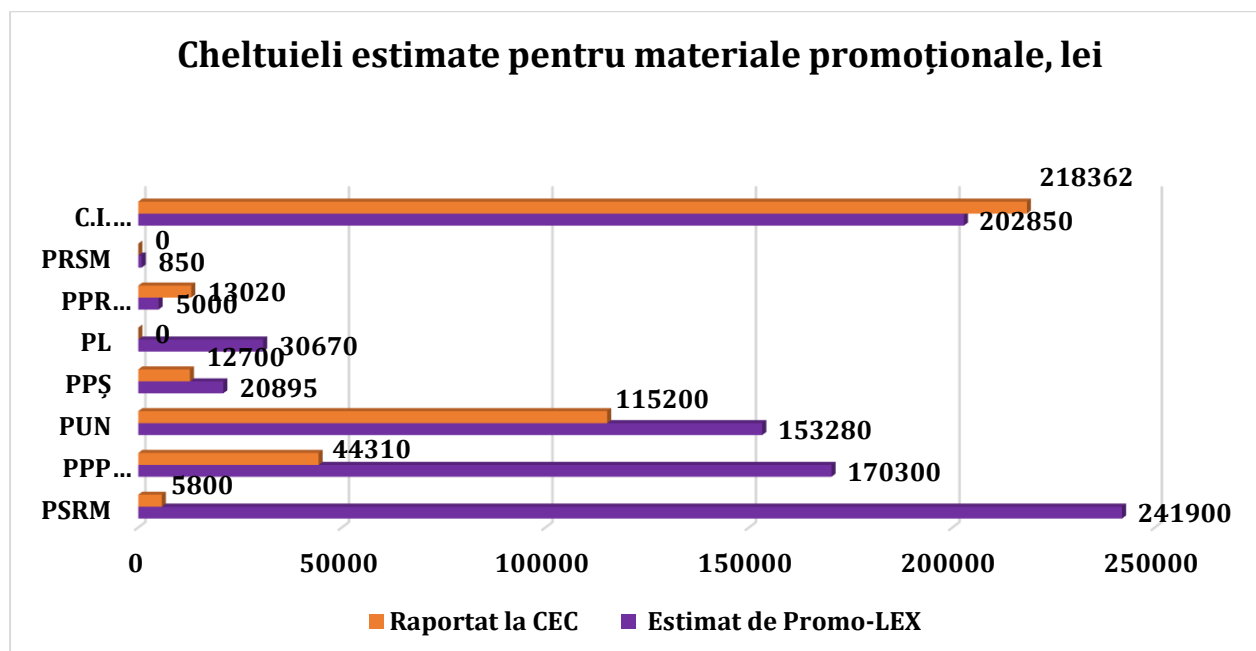
SRL, com. 100, tiraj 5000, în jur de 50 tricouri, 50 chipiuri. Poster cu candidat PDA Arina Spataru, titlu - Matusca, Supruga, Hozeaica -, achitat din fondul electoral al PDA, tiraj 3000 ex. A mai fost raportat 1 spot video Arina Spataru - cu durata de 70 sec. Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de cel puțin 170 300 lei.

Privitor la PUN, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 2 spoturi video de 44 sec. și 31 sec., postere A4, tipar Simbol N.P., tiraj 500 ex., com. 07/ 02.05.2018, achitat din fondul electoral; Pliant A4 (2x1), color. Tipar: Simbol-N-P, tiraj - 10000 ex., com. 03, din 27.04.2018. Achitat din fondul electoral. Pliant A5, PUN, color, Tipar „Simbol-N.P.”, tiraj 40000 ex., com.05/02.05.2018, achitat din fondul electoral, 37 maiouri cu logoul PUN. MO Promo-LEX a estimat cheltuieli minime de 153 280 lei.

Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat: Ziarul *Socialiștii* (Edit. *Tipar Grup SRL*, comanda nr. 3465, tiraj 90 000 ex., achitat din fondul electoral conform facturii nr. 1 din 12.04.2018); Poster A4 - Fond electoral, com. 0743, factura nr. 0845 din 27.04.2018, tiraj - 2000 ex. Ziar - editura Edit *Tipar Grup SRL*, comanda nr. 475, achitat din fond electoral conform facturii nr. 4 din 26.04.2018, tiraj 35000 ex. Invitație color - pe ambele părți (rusă și română), fiind distribuite împreună cu ziarul. Ziar - editura Edit *Tipar Grup SRL*, comanda nr. 474, achitat din fond electoral conform facturii nr. 4 din 26.04.2018, tiraj 15000 ex. Invitație color - pe ambele părți (rusă și română), fiind distribuite împreună cu ziarul. Promo-LEX presupune că acestea au fost tipărite în același tiraj ca și ambele ziare - 50 000ex. 312 geci, 109 unit. de tricou, 46 unit. de drapel mare, postere. Au mai fost raportate cel puțin 4 spoturi electorale cu candidatul Ion Ceban. Cheltuielile total estimate sunt de cel puțin 241 900 lei.

Privitor la C.I. Silvia Radu, observatorii Promo-LEX au raportat; pliante color de dimensiuni 15X11 cm2, a câte 16 pag., tip. „Nova Imprim” SRL, tir. 150 000 buc. Din 02.05.2018; broșuri color de dimensiuni 20x20cm2 a 24 pagini, hârtie groasă, tip. „Nova Imprim” SRL, tir. 10 000 buc. din 27.04.2018, 15 tricouri cu slogan. Cheltuielile total estimate sunt de cel puțin 202 850 lei.

Graficul nr. 20

e) Cheltuieli de publicitate stradală și mobilă

Potrivit constatărilor MO Promo-LEX, cel puțin 6 concurenți (PSRM, PPȘ, PL, PPPDA, PUN, C.I. Silvia Radu) au efectuat cheltuieli pentru panouri stradale. Conform estimărilor MO Promo-LEX, 5

concurenți nu au reflectat în mod plener cheltuielile pentru publicitate stradală . Astfel, PSRM nu a reflectat cel puțin 194 193 lei, PPPDA – 54 920 lei, PPȘ – 134 610 lei, PL – 711 50 lei, C.I. Silvia Radu – 14 400 lei/ (A se vedea Graficul nr. 21).

Pentru estimarea cheltuielilor destinate panourilor stradale s-au efectuat verificări la valoarea de piață a prețurilor pentru diverse mostre de panouri. Astfel, prețul minim lunar estimativ pentru plasarea unui panou stradal 6 × 3 m2 este de cel puțin 6 660 lei, a unui panou stradal 6 × 12 m2 – de 10 100 lei, panou de 24 × 3 m2 – de cel puțin 20 200 lei, a unui panou LED – de 7 770 lei, a unui panou stradal 3 × 2 m2 – de cel puțin 4 000 lei, a unui banner 1,5 × 2 m2 – de cel puțin 2 000 lei, 1 cort – 800 lei, 1 unit. de pancartă 30x90 cm2 – 200 lei.

Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 16 unit. de billboard 6x3m2, 14 unit. de billboard 3x2m2, 5 unit. panou LED 2x3m2; 4 unit. de city light; 33 unit. de cort; având cheltuieli estimative de cel puțin 243 810 lei.

Privitor la PPȘ, observatorii Promo-LEX au raportat billboard-uri 3x6 m2 - cel puțin 6 unit., 1 unit 12x15m2; 21 unit. 3x2m2, 3 unit. de banner 2x4m2, 13 corturi, 100 postere, având cheltuieli estimative de 140 610 lei.

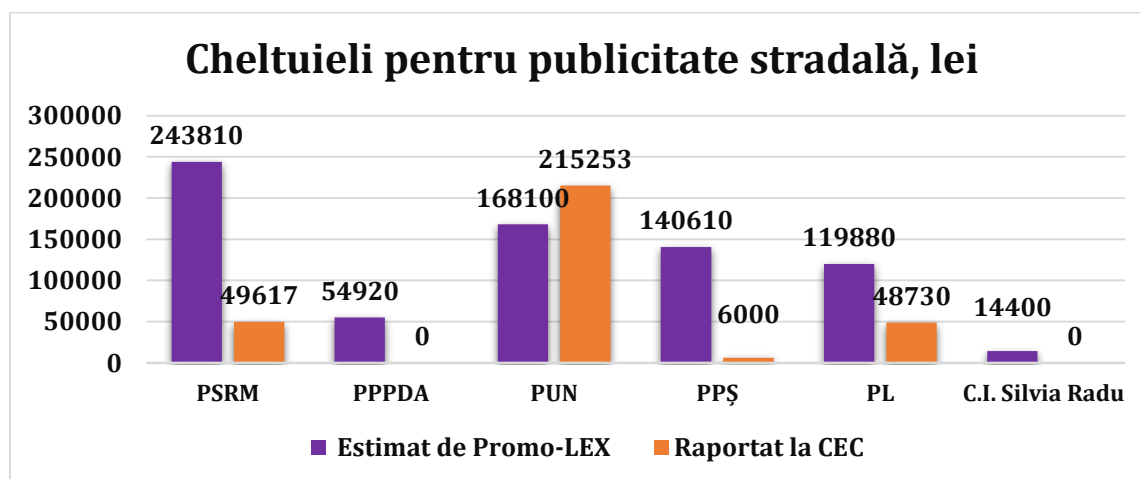
Privitor la PL, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 18 unit. de billboard 6x3m2, având cheltuieli estimative de 119 880 lei.

Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 12 corturi, 8 panouri 3X2m2 si 2 unit de billboard 6X3m2, având cheltuieli estimative de 54 920 lei.

Privitor la PUN, observatorii Promo-LEX au raport cel puțin 25 unit. de panou stradal 3x6m2, 2 corturi, având cheltuieli estimative de 35 300 lei.

Privitor la C.I. Silvia Radu, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 18 corturi.

Graficul nr. 21

f) Cheltuieli de publicitate în rețeaua internet

Până la data de 11 mai 2018, MO Promo-LEX a constatat prezența publicității online - pagini sponsorizate în rețeaua facebook și bannere online pe mai multe portaluri din partea a 4 concurenți electorali (PSRM, PL, PPPDA, PUN). Doar 3 concurenți au indicat cheltuieli ce se încadrează în estimările MOA Promo-LEX. Formula de calcul utilizată pentru estimarea costului paginilor sponsorizate în rețeaua Facebook reflectă înmulțirea unei postări sponsorizate la prețul de 5 euro (100 lei) și la nr. de zile în care a fost observată apariția. Pentru estimarea costului bannerelor online, a fost înmulțit nr. caselor de publicitate online care dețin platformele vizate mai jos la prețul de 3500 euro/lunar (70000 lei).

MOA Promo-LEX constată că dintre cei menționați supra, 3 concurenți (PSRM, PPPDA, PL) nu au declarat pe deplin aceste cheltuieli în rapoarte, estimând un cuantum de 53 702 lei drept cheltuieli nedeclarate. (A se vedea graficul nr. 22)

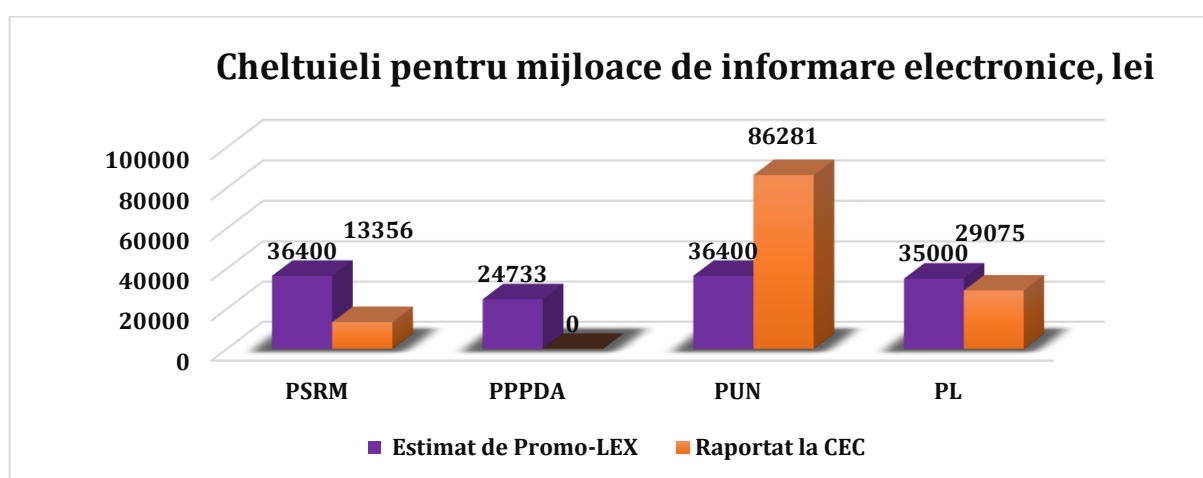
Privitor la PSRM, observatorii Promo-LEX au raportat pagini sponsorizate în rețeaua www.facebook.com, bannere clasice și rich media pe www.unimedia.md, www.perfecte.md, www.agora.md

Privitor la PUN, observatorii Promo-LEX au raportat pagini sponsorizate în rețeaua www.facebook.com, bannere clasice și rich media pe www.evz.ro, www.zdg.md, www.timpul.md, www.agora.md, www.deschide.md

Privitor la PPPDA, observatorii Promo-LEX au raportat pagini sponsorizate în rețeaua www.facebook.com, bannere clasice și rich media pe www.unimedia.md, www.agora.md

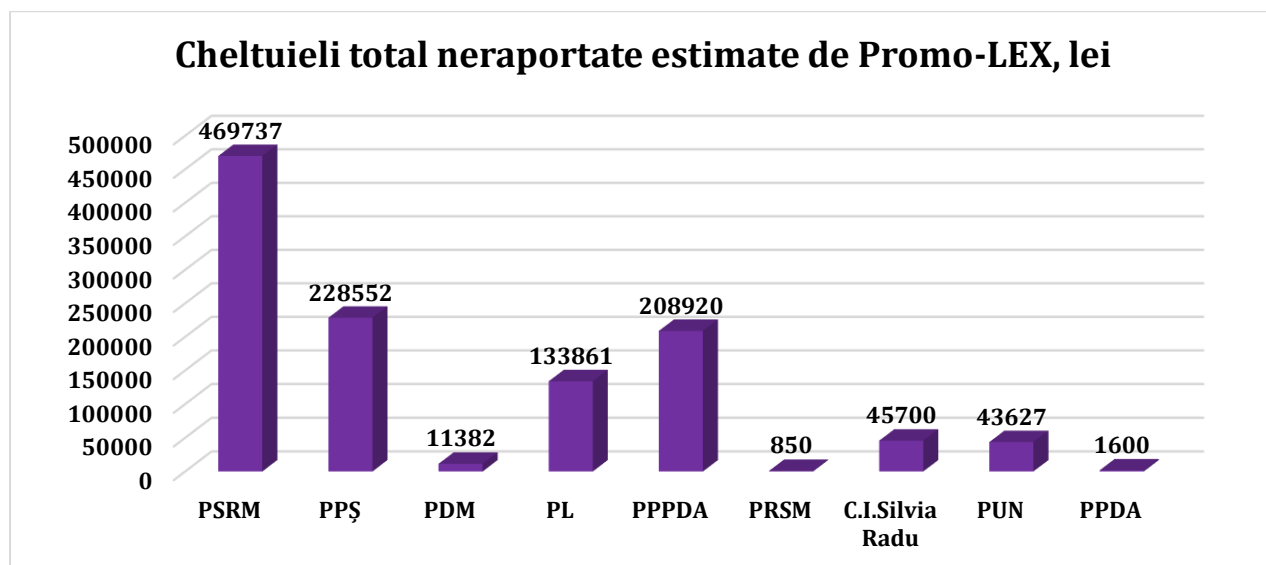
Privitor la PL, observatorii Promo-LEX au raportat bannere clasice și rich media pe www.perfecte.md, www.ea.md, www.agora.md, www.diez.ro, www.protv.md.

Graficul nr. 22

MO Promo-LEX constată că, pentru perioada 28 aprilie – 11 mai 2018, doar un concurent electoral a raportat cheltuieli pentru sedii de campanie, doar unul a raportat cheltuieli pentru telefonie. Nici un concurent electoral nu a raportat cheltuieli pentru delegarea observatorilor în secțiile de votare în ziua alegerilor. MO Promo-LEX atenționează concurenții ca să reflecte aceste categorii de cheltuieli în raport pentru că de altfel vor fi catalogate drept cheltuieli ce se fac în afara contului Fond electoral.

În continuare, în urma cumulării tuturor cheltuielilor estimate de Promo-LEX și nereflectate în rapoartele concurenților, reiese că un număr de 8 concurenți electorali au omis reflectarea completă a cheltuielilor efectuate pe parcursul celor 2 săptămâni de campanie electorală. Suma totală estimată, neraportată pentru toate tipurile de activități electorale este de cel puțin 1 144 229 (A se vedea Graficul nr. 23)

V. DISCURS CARE INSTIGĂ LA URĂ ȘI DISCRIMINARE

MO Promo-LEX a continuat monitorizarea cazurilor de discurs instigator la ură și discriminare în mesajele concurenților, precum și a discursurilor sexiste și a altor forme de intoleranță manifestate public. Reieșind din informațiile colectate, au fost constatate cel puțin 4 cazuri în care concurenții electorali au fost ținta unor astfel de mesaje și două cazuri în care concurenții au generat aceste discursuri.

Vorbind despre concurenți care au fost afectați de diferite forme de intoleranță, avem în vedere 2 politicieni, ambii fiind candidați din partea PPPDA. Cel mai afectat de mesaje care instigă la ură și discriminare rămâne a fi candidatul PPPDA la funcția de primar general al Chișinăului – Andrei Năstase (3 cazuri din 4), urmat de Arina Spătaru, candidata PPPDA la funcția de primar al mun. Bălți (1 caz).

De cealaltă parte, Ion Ceban a instigat la discriminare sugerând că va limita drepturile unui grup de persoane, în special dreptul la exprimare și întrunire, din motivul orientării sexuale a acestora. Iar Pavel Verejan, candidat PPȘ la funcția de primar al mun. Bălți, a utilizat stereotipurile legate de gen.

5.1. Persoane vizate în mesaje care instigă la ură și discriminare

În contextul alegerilor locale noi din 20 mai 2018, MO Promo-LEX a înregistrat mai multe mesaje care conțin diverse forme de intoleranță manifestate public, discurs care instigă la ură și discriminare.

Pagina www.stiripespuse.com a publicat un material video în care apare candidatul PPPDA Andrei Năstase. Potrivit clipului, Andrei Năstase s-ar fi înțeles cu reprezentanții Emiratelor Arabe Unite să dea în chirie capitala R.M. pe o perioadă de 50 de ani, pentru a fi modernizată. În schimb, mai mulți arabi ar urma să vină în capitala, unde vor fi construite și moschee.

Deși materialul video nu conține secvențe care ar discrimina, acesta are scopul de a stimula prejudecățile față de arabi și/sau musulmani și predispune spre promovarea intoleranței față de acest grup, și reprezintă o încercare da a-l plasa într-o lumină defavorabilă pe Andrei Năstase. Acest clip reprezintă o continuare a articolului "Andrei Năstase după întrevvedereea cu Abdullah Elam Karim: Sunt gata să dau arabilor Chișinăul în arendă pentru 50 de ani!" – care a fost raportat de Promo-LEX în Raportul nr.2 de monitorizare din 03 mai 2018 și care este o știre falsă, fapt confirmat și de portalul www.stopfals.md.¹⁴ Știrea continuă maniera de asociere a unor candidați electorali cu stereotipurile legate de arabi/musulmani, începută încă în campania prezidențială din 2016, când una din știrile false a fost legată de 30 000 de sirieni pe care Moldova ar fi urmat să-i primească, fiind pe larg mediatizată și care a defavorizat-o pe Maia Sandu.

Un mesaj similar a fost publicat în articolul "ANDREI NĂSTASE SALUTĂ DESCHIDEREA AMBASADEI MOLDOVEI ÎN EMIRATELE ARABE UNITE: „EU DE MULT AM CERUT ASTA, DAR BINOMUL S-A OPUS!”¹⁵, publicat la 10 mai 2018. În articol se menționează că "Partea negativă este că odată cu aducerea investițiilor din EAU în țara noastră se vor stabili cu traiul zeci de mii de arabi și se vor construi moschei (biserici musulmane) în fiecare sector al Capitalei." Similar articolelor enumerate mai sus, mesajele utilizează intoleranța față de arabi/musulmani, care persistă la o parte din public, pentru a-l pune într-o lumină proastă pe candidatul PPPDA.

În același context, portalul www.moldovandream.com a publicat la 11 mai 2018 articolul "A FĂCUT-O ȘI PE ASTA! ANDREI NĂSTASE A ÎNLOCUIT CRUCEA DIN MÂNA LUI ȘTEFAN CEL MARE CU SEMILUNA ARABĂ!"¹⁶ Similar cu știrea descrisă mai sus, este prezentată o informație falsă, care face uz de prejudecățile legate de arabi/musulmani în scopul de a le asocia cu candidatul PPPDA.

5.2. Candidații care au utilizat mesaje care instigă la ură și discriminare

¹⁴ <https://stopfals.md/article/reportajul-postului-tv-al-jazeera-despre-andrei-nastase-a-fost-trucat-180006>

¹⁵ <https://presaindependentia.wordpress.com/2018/05/10/andrei-nastase-saluta-deschiderea-ambasadei-moldovei-in-emirate-arabe-unite-eu-de-mult-am-cerut-asta-dar-binomul-s-a-opus/>

¹⁶ <https://moldovandream.com/page/6/>

La data de 15 mai 2018, în cadrul emisiunii "Dezbateri electorale 2018, primăria Chișinău" de la postul TV8¹⁷, la întrebarea moderatorului "dacă veți crea obstacole pentru marșurile LGBT și campania Fără Frică", la min.37 candidatul PSRM Ion Ceban a declarat că în cazul în care va deveni primar al mun. Chișinău se va opune acestui tip de evenimente. În același context, candidatul PSRM a menționat că fiecare face ce vrea acasă, dar nu trebuie să fie exteriorizate aceste lucruri în societate, reoferindu-se la marșurile și alte evenimente publice organizate de comunitatea LGBT. Astfel, Ion Ceban a instigat la discriminare, sugerând că va limita drepturile unui grup de persoane, în special dreptul la exprimare și întrunire, din motivul orientării sexuale a acestora.

La data de 08 mai 2018, în cadrul emisiunii "Mă informez și votez. Dezbateri electorale" (min.51:45)¹⁸ de la postul Moldova 1, candidatul partidului ȘOR – Pavel Verejanu a declarat că nu vede ce poate face la primărie o doamnă căsătorită cu un preot . Candidatul partidului ȘOR a mai declarat că la primărie trebuie să vină oameni profesioniști. Astfel, Pavel Verejanu a instigat la discriminare față de candidata PPPDA Arina Spătaru, utilizând stereotipurile legate de gen și făcând aluzie că o doamnă căsătorită cu un preot nu ar fi suficient de profesionistă pentru a candida la funcția de primar și nu ar face față acestei poziții.

¹⁷ <http://tv8.md/tv8-show/dezbateri-electorale-2018-primaria-chisinau-alexandra-can-ion-ceban-si-andrei-nastase/>

¹⁸ <http://trm.md/ru/alegeri-locale-noi-2018-dezbateri-electorale/ma-informez-si-votez-dezbateri-electorale-emisiune-din-8-mai-2018/>

VI. INFORMARE ȘI EDUCAȚIE CIVICĂ

În contextul Alegerilor locale noi din 20 mai 2018, Asociația Promo-LEX a realizat Campania „IEȘI la VOT!” Scopul general al campaniei este mobilizarea apolitică a alegătorilor și promovarea votului informat. Sloganul Campaniei este „Tu Ești ȘEF/Ă”. Activitățile de bază au fost: campanii „din ușă-n ușă”, organizarea evenimentelor publice, elaborarea și distribuirea materialelor informative. În cadrul acestor activități circa 33000 de alegători au fost informați cu privire la scrutin și au fost încurajați să participe la vot.

De asemenea, în perioada 7-16 mai, Asociația Promo-LEX, în parteneriat cu IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, a organizat 9 dezbateri electorale la Postul public Radio Moldova. În plus, în perioada de raportare, au fost organizate 2 dezbateri publice electorale în mun. Bălți și Chișinău.

MO Promo-LEX a generalizat informația din rapoartele de monitorizare ale CCA (autoritate publică) și CJI (societate civilă) privind modul de reflectare de către anumite posturi TV a campaniei electorale pentru alegerile locale noi din 20 mai 2018.

Potrivit CCA, 5 posturi de televiziune - „Moldova-1”, „TV8”, „TVC 21”, „PRO TV CHIȘINĂU” și „RTR Moldova” au mediatizat echidistant campania electorală. De cealaltă parte, alte 5 posturi - „Accent TV”, „ITV”, „NTV Moldova”, „Exclusiv TV”, „Jurnal TV” sunt posturi care au favorizat anumiți candidați, ele fiind avertizate public. Subliniem că, contrar recomandărilor Promo-LEX, CCA nu a monitorizat gradul de respectare a legislației de către posturile care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală.

Rapoartele CJI denotă că 3 televiziuni - Moldova 1, Pro TV și TV 8 au avut un comportament imparțial. Iar în cazul posturilor „Accent TV”, „NTV Moldova”, „Jurnal TV” și „RTR Moldova” se atestă, cu intensitate diferită, favorizarea/defavorizarea anumitor candidați.

În mod aparte, rapoartele CJI denotă că radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală, au continuat să difuzeze în buletinele de știri multiple materiale cu caracter electoral direct și indirect.

6.1. Activități de mobilizare apolitică a alegătorilor în contextul alegerilor locale noi

În contextul Alegerilor locale noi din 20 mai 2018, Asociația Promo-LEX a realizat Campania „IEȘI la VOT!” Scopul general al campaniei este mobilizarea apolitică a alegătorilor și promovarea votului informat. Sloganul Campaniei este „Tu Ești ȘEF/Ă”.

În perioada de raportare au fost realizate mai multe activități. Astfel, între 12 și 16 mai, 8 coordonatori locali și 60 de voluntari ai Promo-LEX au realizat activități „din ușă-n ușă” în municipiul Chișinău și Bălți; comunele Leușeni, Volovița, Pîrlița, Jora din Mijloc și satul Nemțeni. În cadrul acestor activități circa 3700 de alegători au fost informați cu privire la scrutin și au fost încurajați să participe la vot.

De asemenea, în parteneriat cu Asociația „Primăria Mea”, au fost desfășurate mai multe activități de informare și mobilizare apolitică a alegătorilor din or. Chișinău, după cum urmează:

- elaborarea și distribuția online și offline a Broșurii¹⁹ care include răspunsurile candidaților la funcția de Primar General al municipiului Chișinău la șapte probleme prioritare ale chișinăuienilor;
- organizarea a 5 evenimente publice în 5 cartiere ale or. Chișinău (Râșcani, Botanica, Ciocana, Buiucani și Centru).

În cadrul acestor activități circa 33000 de alegători au fost informați cu privire la scrutin și au fost încurajați să participe la vot.

¹⁹ <http://primariamea.md/solutiile-candidatilor-pentru-sapte-probleme-prioritare-ale-chisinauienilor/>

6.1.1. Organizarea dezbaterilor electorale

În perioada 7-16 mai, Asociația Promo-LEX, în parteneriat cu IPNA Compania „Teleradio-Moldova”, a organizat 8 dezbateri electorale la Postul public Radio Moldova²⁰. În cadrul dezbaterilor au participat candidații și reprezentanții candidaților pentru funcția de primar din municipiile Chișinău și Bălți. Ordinea participării concurenților electorali în cadrul dezbaterilor a fost stabilită prin tragere la sorți. Ultimele 2 dezbateri urmează a fi organizate pe 17 și 18 mai. Dezbaterile au vizat problemele locale din municipiile Bălți și Chișinău și mersul campaniei electorale. Dezbaterile au fost transmise în direct de către Postul public Radio Moldova și Privesc.Eu.

De asemenea, în perioada de raportare, Asociația Promo-LEX a organizat 2 dezbateri publice electorale în municipiile Bălți și Chișinău.

Prima dezbatere a fost organizată pe 15 mai în mun. Bălți. Pentru participare în cadrul dezbaterii au fost invitați toți candidații pentru funcția de primar al mun. Bălți. 7 din 8 candidați și-au confirmat participarea. Doar 1 nu a dat curs invitației Promo-LEX - dna Grițco Elena, candidat independent. Cu toate acestea, la dezbateri s-au prezentat doar doi candidați: dna Arina Spătaru, Partidul Politic „Platforma Demnitate și Adevăr” (PPDA) și dl Simion Guțu, Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate” (PAS).

Pentru mun. Chișinău au fost preconizate două dezbateri, a câte 6 candidați per dezbatere. Ordinea participării concurenților electorali în cadrul dezbaterilor a fost stabilită prin tragere la sorți. Dintre 12 candidați înregistrați, la momentul tragerii la sorți, doar 1 nu a dat curs invitației Promo-LEX - dna Silvia Radu, candidat independent. Ceilalți 11 candidați și-au confirmat prezența la dezbateri.

Pe 16 mai a fost organizată prima dezbatere în mun. Chișinău. În cadrul dezbaterii au participat 4 concurenți electorali și 2 reprezentanți ai concurenților electorali. În cadrul dezbaterilor au fost discutate problemele locale din municipiile Bălți și Chișinău și viziunile concurenților electorali în ceea ce privește soluționarea acestora. Dezbaterile au fost transmise în direct de către Privesc.Eu și Realitatea.md. Cea de-a doua dezbatere în mun. Chișinău este preconizată pentru 18 mai.

În celelalte localități, în care au loc alegeri locale noi, nu au fost organizate dezbateri, deoarece majoritatea concurenților electorali au refuzat invitația Asociației Promo-LEX.

6.2. Reflectarea campaniei pentru alegerile locale noi de către instituțiile audiovizualului

6.2.1. Monitorizarea de către autoritatea publică de reglementare în domeniul comunicării audiovizuale

Conform Raportul de monitorizare a posturilor de televiziune a CCA prezentate în ședință publică în data de 7 mai 2018, în perioada de monitorizare 20-29 aprilie 2018, posturile de televiziune supuse monitorizării au difuzat în total 318 materiale, în cadrul cărora au fost reflectați candidații electorali. Astfel, cele mai multe subiecte cu caracter politic și electoral au fost difuzate de postul de televiziune „Accent TV” (72 de subiecte), urmat de „NTV Moldova” (43 de subiecte), „RTR Moldova” (34 de subiecte), „Moldova-1” (31 de subiecte), „ITV” (29 de subiecte), „PRO TV CHIȘINĂU” (27 de subiecte), „Jurnal TV” (25 de subiecte), „Exclusiv TV” (23 de subiecte), „TV 8” (18 subiecte), „TVC 21” (16 subiecte) și „Ren Moldova” (0 subiecte).

Conform CCA, posturile de televiziune „Moldova-1”, „TV8”, „TVC 21”, „PRO TV CHIȘINĂU” și „RTR Moldova” au mediatizat echilibrat campania electorală, oferind acces egal concurenților electorali pentru alegerile locale noi.

De cealaltă parte, „Accent TV”, „ITV”, „NTV Moldova”, „Exclusiv TV”, „Jurnal TV” sunt posturi care au favorizat unii candidați, nu au oferit acces egal tuturor concurenților electorali, nu au asigurat

²⁰ <http://trm.md/ro/radio-moldova/dezbaterii-electorale-la-radio-moldova/>

pluralismul de opinie și echilibrul surselor în situațiile de conflict. *Aceste posturi au fost avertizate public.*

6.2.2. Monitorizarea de către Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI)

a. Concluziile Raportului nr. 2

Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) la 8 mai 2018 a lansat al doilea Raport de monitorizare a comportamentului mass-media în campania electorală, care a cuprins perioada 28 aprilie – 4 mai 2018. Raportul arată că majoritatea posturilor TV au omis să ofere acces egal tuturor concurenților electorali înregistrați în campanie, neasigurând nici pluralismul de opinie, nici echilibrul surselor.

Astfel, radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală, au continuat să difuzeze în buletinele de știri multiple materiale cu caracter electoral direct și indirect. Majoritatea acestora au favorizat-o masiv pe candidata independentă Silvia Radu, în timp ce altele au avut un caracter denigrator față de candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.

Reflectarea părtinitoare a candidaților s-a remarcat la postul NTV Moldova și îndeosebi la Accent TV, care l-au promovat intens pe candidatul PSRM, Ion Ceban, defavorizând-i în același timp pe Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM și Constantin Codreanu, PUN.

La Jurnal TV s-a observat favorizarea candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, și defavorizarea candidatei independente Silvia Radu. În același timp, postul s-a evidențiat prin reflectarea imparțială a tuturor candidaților care au organizat evenimente de campanie pentru presă.

La RTR Moldova reflectarea a fost relativ echilibrată, remarcându-se o ușoară favorizare a Reghinei Apostolova, PPȘ, și o ușoară defavorizare a lui Constantin Codreanu, candidatul PUN.

Postul public de televiziune Moldova 1, precum și posturile private Pro TV și TV 8 au avut un comportament echilibrat, oferind acces majorității concurenților electorali în știri, fără a favoriza sau defavoriza evident vreunul din candidații campaniei pentru alegerile locale noi.

b. Concluziile Raportului nr. 3

La data de 15 mai 2018, Centrul pentru Jurnalism Independent a lansat al treilea Raport de monitorizare a comportamentului mass-media în campania electorală, ce a cuprins perioada 5 – 11 mai 2018. Principalele concluzii ale monitorizării evidențiază un comportament partizan al majorității radiodifuzorilor în raport cu anumiți candidați în alegerile locale noi din 20 mai 2018.

Astfel, repetat, radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care – potrivit declarației depuse la CCA – nu ar trebui să reflecte campania electorală, au continuat să difuzeze în buletinele de știri multiple materiale cu caracter electoral direct și indirect. Cele mai multe din ele au favorizat-o masiv pe candidata independentă Silvia Radu și l-au defavorizat pe candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.

Posturile NTV Moldova și Accent TV, ca și în perioada precedentă, l-au promovat deschis pe Ion Ceban, candidatul PSRM la primăria Chișinău, și pe Alexandr Usatîi, candidatul aceleiași partid pentru primăria Bălți, defavorizând-i totodată pe Silvia Radu și Andrei Năstase. La RTR Moldova s-a remarcat favorizarea ușoară a candidaților Ion Ceban, PSRM, și Reghina Apostolova, PPȘ.

Jurnal TV a continuat să reflecte neutru evenimentele de presă organizate de concurenți, însă în alte știri cu caracter electoral s-a observat defavorizarea candidatei independente Silvia Radu și favorizarea candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.

Postul public de televiziune Moldova 1, precum și posturile private Pro TV și TV 8 au avut un comportament echidistant, oferind acces majorității concurenților electorali în știri, fără a favoriza sau defavoriza în mod evident vreunul din candidații campaniei pentru alegerile locale noi.

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova:

1. Reglementarea strictă, lipsită de interpretări, a statutului partidului politic, în contextul calității sale "asociație benevolă cu statut de persoană juridică", raportat la alte tipuri de persoane juridice, inclusiv în contextul aspectelor ce țin de finanțare politică/electorală.
2. Completarea art. 75 alin. (5) din Codul electoral cu motive de drept ce ar presupune anularea înregistrării concurentului electoral, în cazul depistării după verificarea listelor de subscripție a unui număr mai mic decât minimul solicitat de legislație.
3. Modificarea legislației naționale, inclusiv a celei electorale, în vederea unei abordări în spiritul standardelor internaționale a termenului de resurse administrative, care ar include: resursele de natură umană, financiară, materială, coercitivă și în natura.
4. Uniformizarea prevederilor Codului electoral (art. 9 și 44, 134) care reglementează modul în care votează cetățenii cu domiciliu și reședință valabilă în ziua alegerilor.
5. Revizuirea prevederilor art. 70, alin. (6) din Codul electoral în vederea clarificării detaliilor ce trebuie să se regăsească pe materialele publicitare, în scopul asigurării transparenței cheltuielilor efectuate pentru acestea. Astfel, după enunțul [...] „Fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit” să se introducă sintagmele” Nr. și data ordinului de plată cât și nr. Facturii sau al contractului.”. Publicitatea electorală contra plată va fi însoțită de genericul “Electorală”

Comisiei Electorale Centrale și organelor electorale inferioare

1. Completarea pct. 18 din Regulamentul privind statutul observatorilor și procedura de acreditare a acestora cu *”dreptul de acces la listele de subscripție”* a observatorilor.
2. Gestionarea mai eficientă și actualizarea Registrului Funcționarilor Electorali.
3. Asigurarea posibilităților de fapt și de drept pentru concurenții electorali de a obține reverificarea listelor de subscripție.
4. Modificarea Regulamentului privind finanțarea campaniilor electorale prin introducerea unui nou capitol – Raportarea cheltuielilor de publicitate prin documente justificative, astfel încât raportul să reflecte cu strictețe datele privitoare la publicitatea electorală de pe materialele promoționale. Fiecare coloană din raport să reflecte informația de pe materialul publicitar, și anume denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit, inclusiv Nr. și data ordinului de plată cât și nr. Facturii sau al contractului. Publicitatea electorală contra plată va fi însoțită de genericul “Electorală”.
5. Aplicarea prevederilor art. 58 alin. (2) lit. a) din Codul electoral în contextul alegerilor locale noi, care stabilesc că alegătorii care au venit la secția de votare cu certificatul pentru drept de vot se înscriu în listele suplimentare. În cazul alegerilor parlamentare în circumscripții uninominale, *al alegerilor locale sau referendumurilor locale vor fi acceptate doar certificatele pentru drept de vot de pe teritoriul circumscripției respective.*

Concurenților electorali

1. Respectarea prevederilor de raportare în rapoartele privind finanțarea campaniilor electorale, a materialelor publicitare, dar și a tuturor cheltuielilor, conform cerințelor din raport: 1. – Destinația Plății, 2 – Data plății, 3 – Beneficiarul, 4 – Codul fiscal, 5 – Nr. și data ordinului de plată, Nr. și data documentelor justificative (factura fiscală, contractul), 6 – suma)
2. Raportarea serviciilor prestate de voluntari în raportul depus la CEC în lista donațiilor în mărfuri, obiecte, lucrări, servicii, estimate la prețul de piață.

LISTA DE ABREVIERI

alin. – aliniat
ANI – Autoritatea Națională pentru Integritate
APL - administrația publică locală
art. – articolul
BESV – birou electoral al secției de votare
c. – comuna
CEC - Comisia Electorală Centrală
CECE - Consiliul electoral al circumscripției electorale
CECEM - Consiliul electoral al circumscripției electorale municipale Chișinău
CI - candidat independent
com. - comanda
dl - domnul
IP – Inspectoratul de Poliție
lit. - litera
m² - metru pătrat
MO - Misiune de observare
mun. - municipiu
nr. - număr
or. - oraș
OSCE - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OSCE/BIDDO - Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului
OT – organizație teritorială
OTL - observator pe termen lung
OTS - observator pe termen scurt
PCRM – Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
pct. - punct
PDM - Partidul Democrat din Moldova
PL – Partidul Liberal
PN - Partidul Politic Partidul Nostru
PNL – Partidul Național Liberal
PPCNM – Partidul Politic "Casa Noastră Moldova"
PPDA – Partidul Politic "Democrația Acasă"
PPEM – Partidul Popular European din Moldova
PPPDA - Partidul Politic "Platforma Demnitate și Adevăr"
PPRM - Partidul Popular din Republica Moldova
PRSM – Partidul Ruso-Slavean din Moldova
PPȘ – Partidul Politic „Șor”
PSP – Partidul Politic „Partidul Societății Progresiste”
PSRM - Partidul Politic Partidul Socialiștilor din Republica Moldova
r. – raion
RFE – Registrul Funcționarilor Electorali
RM – Republica Moldova
s. – sat
s.f. – sold final
SV - secție/secții de votare
tir. - tiraj
TV - televiziune
UAT - unitate administrativ-teritorială
u. c. – unitate convențională
unit. - unitate
USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională